

KURJUUDEN LIEVITTÄMISESTÄ REILUUN KAUPPAAN

Pohjois-Suomen Pääskyjen kehitysmaakauppataival

Tässä tutkimuksessa on tarkoitukseni selvittää tutkimustuloksia ja selittää johtopäätöksin Pohjois-Suomen Pääskyt ry:n historia ja siihen liittyvä yhdistys- ja kehitysmaakuvan muuttuminen vuodesta 1977 alkaen. Historian kuvattututkimuksen menetelmä on osaltaan hyvä keino selittää tutkimustuloksia, sillä Pääskyjen tuottama aineisto kertoo myös heistä itsestään ja maailmankuvastaan.

Selvittäminen tarkoittaa sitä, että eri lähteistä analysoidaan, tekstin sisällönanalyysin keinoin, tutkimustulokset, jolloin pyritään vastaamaan kysymyksiin *millainen* kuva on tutkittavasta asiasta. Selvittäminen on lähinnä eri lähteissä (tutkimusaineisto) hajallaan olevan asian lähdekriittistä analysointia ja siten muodostuvan kuvan jäsentämistä, yhdistämistä ja referointia tutkimustuloksiksi. Usein on kysymyksessä kokonaispäättely ja synteetin muodostaminen, jossa erilaisten asioiden kytkökset ovat tärkeitä. Tutkimuskirjallisuus antaa osaltaan mahdollisuuden peilata lähteistä muodostuvaa kuvaa. Tämä kokonaisuus muodostaa työkalut johtopäätöksien tekemiseen eli selittämiseen, jolloin pyritään pääosin vastaamaan kysymykseen *miksi* kuva on sellainen kuin tutkimustulokset antavat olettaa.

Miksi? -kysymyksen avulla on mahdollisuus paneutua lähteen tekijän maailmaan, persoonaan ja siihen taustaan, ympäristöön ja aikaan, joka vaikuttaa näkemyksiin ja kuvanmuodostukseen. Aikakauden erilaiset ihanteet; muoti, poliittiset, uskonnolliset ilmiöt jne. voivat olla merkittäviä taustatekijöitä yksilön käsityksille ja kuvanmuodostukselle. Lähiympäristö omine elämäntaustoineen antaa sitten muodostuvalle kuvalle ihmisen yksilöllisen persoonallisemman leiman. Vastaamalla ”miksi” on siis samalla mahdollisuus profiloida lähteen esittäjän persoonaa suhteessa hänen ympäristöönsä ja aikaansa. Selittäminen on tuttuun palauttamista, sillä tulosten selittäminen johtopäätöksiksi erilaisten lähteiden ja tutkimusten avulla on juuri kuvan ymmärrettäväksi tekemistä. Johtopäätöksissä näkyy myös tutkijan muodostama tieteellinen kuva tutkittavasta asiasta.

Tässä tutkimusaineistossa on kysymys lähinnä yhdistyksen tuottamista asiakirjoista, jolloin ei voi tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä täällä vaikuttaneiden ihmisten persoonista, sillä se olisi paitsi epäoikeudenmukaista niin myös tutkimuksellisesti epäeettistä. Toisaalta tutkimuksen vaatima lähdesuoja tukee linjaa, jossa etsin synteettisiä ja pyrin selittämään sitä. Kattavaan persoonaprofilointiin tarvitaan hyvin monipuolista tutkimusaineistoa (esimerkiksi haastattelut, kirjeet, päiväkirjat jne.), johon Pääskyjen tuottama lähdeaineisto ei ole riittävän kattavaa. Kuitenkin Pääskyjen toimintaan liittyvä työperäinen aineisto (esimerkiksi hallituksen kokousten pöytäkirjat, jäsentiedotteet ja raportit) on runsasta ja monipuolista.

Oma positioni tutkijana on sekä ulkopuolinen että jonkin verran Pääskyihin sitoutunut. Olen pääosin ulkopuolisella rahoituksella palkattu tutkija/tiedottaja yhdistyksessä, mutta en ole ollut aikaisemmin tekemisissä yhdistyksen asioiden kanssa. Tämä antaa ainakin tutkimuksen alkuvaiheessa minulle mahdollisuuden pitää toivottua etäisyyttä ja ulkopuolisuutta. Tämä etu hieman vähenee työsuhteen myötä, mutta toisaalta jatkuva osallistuva havainnointi antaa työhöni toimintatutkimuksen elementtejä. Työpaikan mukanaan tuoma transferenssi (tunnepeilaus, siirtovaikutus) tietoineen ja emootioineen toimii siten myös tutkimustani edistävänä.

Työhöni liittyy myös selvä lähihistorian tutkimukseen liittyvä problematiikka, sillä tutkimani asian ympärillä olevat tapahtumat ovat hyvin omakohtaisesti läheisiä ja koettuja: kylmän sodan aika, lama... Oma persoona ja minuus ovat voimakkaasti läsnä lähimenneisyyteen liittyvissä historiallisissa tapahtumissa. Tämän tiedostaminen on hyvin tärkeää tutkijalle ja se estää osaltaan objektiivisuuden illuusioon lankeamisen, joutumisen eräänlaiseen kätkeytyyn paradigmaan, johon liittyy tavallisesti oman persoonan vaikutuksen kieltämistä suhteessa omaan tutkimukseen, tuloksiin -

johtopäätöksiin. Erityisesti lähihistoriaa tutkittaessa on syytä korostaa oman persoonan ja kokemusmaailman merkitystä työvälineenä, vaikka tieteen klassisten ihanteiden mukaa pyrinkin objektiivisuuteen. Tähän osaltaan auttaa se, että väitöskirjani liittyi lähihistoriaan; länsimaisiin auttamisideaaleihin, kehitysmaa-problematiikkaan ja kulttuurien kohtaamiseen, mitkä seikat ovat läsnä myös Pohjois-Suomen Pääskyjen toiminnassa.¹

Maailmankulttuuri-ajatukseen liittyy myös voimakas ylikansallinen taloudellinen näkökulma, jossa vahvat talousmaat pyrkivät määrittelemään kaupan ”vapauden” periaatteet omista intresseistään käsin, jotka voivat olla ristiriitaisia esimerkiksi kehitysmaiden tarpeista ja näkökulmasta katsottuna. Maailmankulttuurin nykyiset taloudelliset ideaalit palautuvat helposti 1800-luvun brittiläisen maailmanherruuden ja liberalismiin ideoihin, jolloin nykyinen maailmankulttuurin kehityslinja alkoi käytännössä toteutua markkinatalouden, teollistumisen, kolonialismin ja imperialismien lähtökohdista. 1800-luvun loppupuolella alkoi myös muunlainen pyrkimys kohti globaalista kulttuurikosketusta kuten kansainväliset urheilukilpailut (esimerkiksi Olympialaiset) ja vastaavat eri kulttuurialojen kohtaamiset. Kansainliitto ja toisen maailmansodan jälkeen Yhdistyneet Kansakunnat ovat olleet keskeisiä pyrkimyksiä rakentaa globaalisia katto-organisaatioita.² YK:n rooli onkin merkittävä juuri kansojen yhdistäjänä ja yhteisten myös eettisten pelisääntöjen määrittelijänä. Kylmän sodan päättymisen jälkeen on anglo-amerikkalainen maailmanvalta noussut entistä selvemmin määräävään asemaan maailmankulttuurin kehityksessä.

Maailmankulttuuri on todellisuutta, mutta siinä on myös elitismin illuusiota, sillä maailmankulttuuri toimii kyllä tietoverkoissa, mediassa, akateemisessa maailmassa, maailmantaloudessa ja eri kansainvälisten organisaatioiden kautta, mutta on myös se maapallon maailma, joka kulkee hieman eri paikallista tahtia eliitin maailmankylästä kuten esimerkiksi elämä Namibian Okongossa, Intian maaseudulla tai vaikka Pudasjärven Sarakylässä. Nykyinen ajatus maailmankylästä on sinänsä hyvä ja kansoja lähentävä, mutta on myös hyvin monenlaista ja ristiriitaistakin pyrkimystä määrittää globaalista kehitystä erilaisista, myös itsekkäistä, lähtökohdista käsin. Elitistinen maailmankylä-ajattelu kiittää nopeasti tiedon valtateitä ja sen vahvat poliittista ja taloudellista kehitystä ohjaavat voimat pyrkivät määrittelemään maailmankulttuurin olemuksen, jolloin voi jäädä huomaamatta se arkinen maailmankylätie, jonka ympärillä on itse rehevä elämä eri kulttuuriympäristöineen.

Tutkittavaa ajanjaksoa hallitsi kylmän sodan asetelma aina vuoteen 1991, jolloin Neuvostoliitto hajosi, ja itäiseen Eurooppaan muodostui uusia valtioita. Maailman kahtiajako sosialistisiin ja kapitalistisiin maihin lakkasi Euroopassa. Kylmä sota piti yllä pelon ilmapiiriä, mutta myös ”kauhun tasapainoa”. Pääskyjen vaiheet liittyvät sekä kylmän sodan loppuvaiheisiin että sen jälkeiseen epävarmuuden aikaan, jolloin lännen uudet neoliberaaliset talousopit tulivat hyvin hallitseviksi, jolloin äärimmillään korostettiin vapaiden markkinavoimien yksipuolista tärkeyttä ja sen oletettua hyvyttä yhteiskunnalle ja koko maailmalle. Tämä johti myös itsekkäämpään ihmiskäsitykseen omatoimisesta ja omaa elämää hallitsevasta yksilöstä.

Aikaisempi lähinnä ”keynesiläiseksi” kutsuttu talousajattelu sopi talouden säätelyn ja yhteiskuntapolitiikan välineeksi. Tämä näkemys oli myös ihmisiä jonkin verran holhoava, sillä usko valtion ja sen jakaman hyvinvoinnin tasa-arvoistava merkitys koettiin myös yksilön parhaaksi. Solidaarisuus, auttaminen ja toisten epäitsekäs huomioonottaminen olivat ihanteina. Pääskyjen osalta tämä kehityslinja kulminoitui 1990-luvun alussa Suomen lamavuosiin, jolloin aikaisempi ohjaileva ja holhoava arvomaailma murtui uuden yksilöä ja taloutta yhteiskuntapolitiikassa korostavan näkemyksen alle. Tuolloin tyypillisesti hallitsi myös eräänlainen arvotyhjiö ja muutosvastarinta, jolloin etsittiin sekä uusia ideaaleja että vanhoja perinteisiä arvoja.

Arvot liittyvät myös kehitysmaa- ja ihmiskuvaan. ”Kehitysmaa” -termi on problemaattinen monesta syystä, sillä siihen liittyy länsimainen arvottava lataus. Sama

¹ Teuvo Raiskio, Oudosta kulkijasta ihmiseksi.

² Olavi K. Fält, Maailmankulttuuri - tulevaisuuden haaste idän ja lännen kulttuurien kohtaaminen.

koskee myös kolmannen maailman käsitettä, joka syntyi kylmän sodan aikaan, jolloin länsimaat olivat ensimmäisiä, sosialistiset maat toisia ja kehitysmaat kolmatta maailmaa. Arvoasteikko on tehty selvästi länsimaisesta talouden mittareista ja ihmiskäsityksestä käsin, joka juontaa juurensa aina siirtomaavaltaan ja siihen liittyviin kristinopin ja evoluutioteorian mahdollistamiin ideologioihin. Nykyisin käytetty jako ”Etelä ja Pohjoinen” kuvastaa myös vanhaa asetelmaa ja näkökulmaa köyhistä ja rikkaista maista.³ Käytän tässä tutkimuksessa kuitenkin termiä ”kehitysmaa”, koska se sopii Pääskyjen muodostamiin aikaisempiin käsityksiin kohdemaista kauppakumppaneineen eli on osa yhdistyksen kehitysmaakuvaa. Toisaalta yhdistyksen alkuperäiseen nimeen liittyi myös toimintaa täsmentävä nimi ”Kehitysmaayhdistys”.

Suomi on vahva järjestömaa. Tämä ”kolmas sektori”, jossa aktiivinen vapaaehtoistyö on ollut toimintaa ylläpitävä ja sitä jatkava polttoaine/moottori. Erilaisten järjestöjen syntymisen kulta-aikaa oli 1900-luvun alkuvaihe, jolloin erilaiset yhdistykset, seurat ja järjestöt olivat ilmentämässä uutta aktiivista kansalaistoimintaa: urheiluseurat, nuorisoseurat, raittiusliikkeet, poliittiset järjestöt... Itsenäistynyt Suomi sai runsaan ja pirstaleisen kolmannen sektorin, johon kuului eri elämänaloja aina taiteista sosiaalialaan/terveydenhuoltoon.

Yhdistyksen kautta on voitu nostaa esille niitä itselle ja yhteisölle tärkeitä asioita, joita on haluttu edistää. Toiminnan antama sosiaalinen (turva)verkko on ollut hyvin tärkeä tekijä monelle toimintaan mukaan tulleelle ihmiselle. Sosiaalisuus on antanut toivottua yhteenkuuluvuutta ja ryhmähenkisyyttä nopeasti muuttuvassa nykymaailmassa. Oma-apuliikkeet kokivat uuden voimakkaan nousun 1970-luvun lopulla, jolloin esimerkiksi voimakas ympäristötietoisuus, suora toiminta ja oman elämän hallinta nousivat merkittäviksi ihanteiksi. Suora toiminta koettiin perinteistä poliittista toimintaa paremmaksi keinoksi vaikuttaa yhteiskunnassa.⁴

Pohjois-Suomen Pääskyjen toimintaan on liittynyt myös henkilökohtaisen vieraan kulttuurin kohtaamisen problematiikkaa, jossa yksi merkittävä tekijä on yksilön kehityskriisi; akkulturoituminen ja sosiaalistuminen eri vaiheineen.⁵ Euforia on hyvin tyypillinen tila, kun menemme vieraaseen kulttuuriin. Euforiavaihe on selvästi eräänlainen ”rajatila”, jossa yksilö voi kokea voimakkaita emootioita. Aivot jakavat vilkastuneen hormonitoiminnan kautta hyvää oloa ja suojaa myös siten voimakkaan kokemuksen edessä. Vieras maa tulee mielikuviin ihanassa, romanttisessa ja positiivisessa valossa. Euforiaa seuraavat yleensä reaktiot eli tilat, joita kutsutaan kulttuurisokiksi, jolloin ihminen purkaa pettymystään siitä, että vieras kulttuuri osoittautui vähemmän ihanaksi eikä vastannut täysin yksilön luomia ennakkokäsityksiä. Tälle vaiheelle on tyypillistä esimerkiksi vieraan kulttuurin ja sen ihmisten kyyninen ja negatiivisesti kriittinen arvostelu. Samalla arvottaminen oman ja vieraan kulttuurin välillä lisääntyy. Reaktiot ovat kuitenkin välttämättömiä, jotta ihminen etenisi terveellä tavalla kriisissään. Vain työstämällä kokemuksiaan, tunteitaan, pettymystään ja masennustaan yksilö voi siirtyä seuraavaan vaiheeseen eli akkulturaatioon (sopeutumiseen).

Akkulturaatio on tila, jonka voi kokea vieraassa kulttuurissa onnistuneen kehityskriisin läpikäynyt ihminen, mutta sittenkin täydellinen sopeutumien on harvinaista samoin kuin toinen prosessin ääripää eli täydellinen eristäytyminen. Yleensä akkulturoituminen on jostakin tästä väliltä, jolloin sopeutuminen on osittaista, mutta kyllin riittävää, jotta ihminen hallitsisi elämänsä vieraan kulttuurin vaatimuksissa. Toisaalta, kriisiin sopivasti, yksilö voi juuttua johonkin akkulturaatio-prosessin

---

³ Tony Barnett, *Sociology and Development*; Matti Sarmela, *Rakennemuutos tulevaisuuteen. Postlokaalinen maailma ja Suomi*; Thierry Verhelst, *Elämän juuret. Kulttuuri ja kehitys*.

⁴ Voitto Helander, *Kolmas sektori*; Aila-Leena Matthies, *Kolmas sektori länsimaisten hyvinvointivaltioiden murroksessa*.

⁵ Adrian Furnham and Stephen Bochner, *Culture Shock*; Gitanjali Kolanad, *Culture Shock! Intia*; Teuvo Raiskio, *Euforiasta kulttuurisokkiin - yksilön kriisi värittää kuvaa vieraasta kulttuurista*; Johan Cullberg, *Tasapainon järkkyyessä; kriisin etenemisessä on neljä selkeää vaihetta: sokki, reaktiot, korjaaminen ja sopeutuminen*.

vaiheeseen, jolloin tyypillisesti reaktiot hallitsevat mieltä. Sopeutuminen vieraaseen kulttuuriin voi olla pitkä prosessi, johon vieraan kielen opettelu auttaa merkittävästi. Kielitaito tuo tullessaan sellaisen osallistumisen muodon, joka tukee sopeutumista ja parantaa mahdollisuuksia välittää uutta realistista näkemystä vieraasta kulttuurista ja sen ilmiöistä. Yksilö on edennyt sopeutumiseen tai kriisiteorian mukaan vähintään korjaamisvaiheeseen, mutta todennäköisesti uudelleen suuntautumiseen, jolloin hän on avoimemmin kykenevä ja myös halukkaampi vastaanottamaan uusia virikkeitä.

1. Tammisaaren Emmausperinne ja omaperäinen Juuttiputiikki

1.1. Pohjois-Suomen Pääskyillä Emmaus-juuret

Kehitysumaayhdistys Pääskyt ry:n Pohjois-Suomen osaston perustava kokous pidettiin 26.12.1977 Pudasjärven Kynkään tilalla.⁶ Jo samana iltana järjestetyssä toisessa kokouksessa päätettiin yleisötilaisuuden järjestämisestä Oulussa, jossa oli tarkoitus esitellä sekä Pääskyjen kansainvälistä vapaaehtoistyötä Bangladeshissa että uuden Pohjois-Suomen osaston toimintaa. Uuden yhdistyksen toimintaa haluttiin mainostaa myös seuraavassa Emmaus-lehdessä. Päätettiin tilata juuttitöitä noin 5 000 mk:n arvoisesti ja pitää myyjäisiä Torniossa ja Oulussa. Yhdistyksen jäsenmaksun suuruudeksi kokous päätti 15 mk; eläkeläiset, opiskelijat ja työttömät 5 mk. Merkittävin linjaus tulevaisuutta ajatellen oli myymälän perustamispäätös Ouluun, jota varten laadittiin myymälähuoneiston vuokra-anomus Oulun kaupunginhallitukselle. Pääskyjen Pohjois-Suomen osasto koettiin, Emmaus-liikkeen osana, poliittisesti ja uskonnollisesti riippumattomaksi järjestöksi, jonka keskeinen päämäärä oli maailman ongelmien esille nostaminen ja kehitysmaiden ihmisten solidaarinen auttaminen.⁷

Pääskyjen yleisten kansainvälisten sääntöjen mukaan toiminnan tavoitteena oli ”*lievittää kehitysmaissa vallitsevaa kurjuutta ja täten vaikuttaa maailmassa vallitsevan epäoikeudenmukaisuuden syihin*”. Haaveena oli saada aikaan pysyvää paranemista kehitysmaiden ihmisten elinoloihin ja edistää tasa-arvoon perustuvaa kaupankäyntiä lähinnä myymällä hankkimiaan kehitysmaiden pienteollisuuden ja käsityön tuotteita. Valistus ja tiedottaminen nähtiin merkittävänä kanavana ”*yleisen mielipiteen, valtiovallan ja yksityisten kansalaisiin vastuuntunnon herättämiseksi käytännön toimintaan kehitysmaiden ongelmien ratkaisemiseksi*.”⁸

Vaikka tavoitteet vaikuttivat yli-idealisisilta, niin samalla kirjattiin ylös myös tulevan kehitys- ja maailmankauppojen tärkeitä periaatteita kuten tasa-arvoa ja suoraa kauppakumppanuutta kehitysmaiden kanssa. Juuri kauppaan ja kehitysmaiden pienteollisuuteen satsaaminen nosti Pääskyt osittain irti Emmaus-liikkeen perinteisistä auttamisen ideaaleista, joissa haluttiin ”*lievittää kehitysmaiden kurjuutta*”. Pohjois-Suomen Pääskyjen osaston alkuvaiheissa näkyi sekä perinteistä jälkikolonialistista auttamisen, ohjailun ja holhouksen maailmaa että tulevaisuuden kehityksmaan ihmisen omatoimiseen elämänhallintaan luottavaa ihmis- ja maailmankuvaa.

Vaikka uskonnollista sitoutumattomuutta haluttiin painottaa, niin kuitenkin Emmaus-liike ponnistaa kristillisestä arvomaailmasta ja sen länsimaisesta näkökulmasta. Pääskyjen ideologia perustui alkuvaiheessa Emmaus-liikkeen ”alkusankarin”, sota-ajan vastarintaliikkeen aktivistin, pappi Abbe Pierren (Henri Groues) ajatuksiin, jonka mukaan ”*ihmisen parhain apu on mahdollisuus auttaa muita, pää-asiallisena*

⁶ Pöytäkirja Kehitysumaayhdistys Pääskyt ry:n Pohjois-Suomen osaston perustavasta kokouksesta tapaninpäivänä 26.12.1977 klo 18.00. Pöytäkirjat 1977-. Pohjois-Suomen Kehitysumaayhdistys Pääskyt ry:n arkisto (P-SPA). Kokoukseen osallistui kuusi perustajajäsentä: Kirsti Strömmer, Matti Haapala, Raija Strömmer, Pirjo Haapala, Maire Strömmer ja Esko Strömmer.

⁷ Pöytäkirja Kehitysumaayhdistys Pääskyt ry:n Pohjois-Suomen osaston hallituksen kokouksesta tapaninpäivänä 26.12.1977 klo 19.00 alkaen Pudasjärven Kynkään tilalla. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA).

⁸ Yhdistyksen korjatut säännöt 22.7.1981. Yhdistysbyrokraatia, säännöt. (P-SPA).

asenteenaan henkilökohtainen ja vapaaehtoinen panos kehitysmaissa”. Kristillistä arvomaailmaa peilaa myös Emmaus-liikkeen nimi, joka tulee Raamatun evankeliumin Emmauksesta. Pierre antoi tämän nimen Pariisissa sijaitsevalle talolleen, jonka hän koki symboloivan arvoja, joiden kautta ihmiset voisivat saada takaisin toivonsa ja uskonsa tulevaisuuteen. Hän antoi osan talostaan perustamansa liikkeen käyttöön. Emmaus-liike pyrki olemaan epäpoliittinen ja eri ideologiaa edustavien ihmisten toivottiin osallistuvan toimintaa, jossa hädänalaisten ihmisten mahdollisimman pyyteetön auttaminen koettiin ihanteeksi. Avustustoimintaan pyrittiin lähinnä kirpputori-toiminnan kautta ajatuksella, että ihmiset antaisivat turhan pois - vähäosaisten hyväksi.⁹

Emmaus-ideologia ja siihen liittyvät kirpputori ja kierrätys-ajatukset olivat myös Pohjois-Suomen Pääskyjen alkuaikojen kantavia ajatuksia, joiden kautta haluttiin edistää ja laajentaa omaa solidaarista toimintaa, joka kytkeytyi 1970-luvun lopun yleiseen henkeen, jossa tietoisuus globaalisista ongelmista ja huoli kehitysmaiden ihmisten asemasta olivat näkyvästi esillä puheissa ja kirjoituksissa. Emmaus-liike pyrki vaikuttamaan ennen kaikkea käytännön toiminnan kautta. Orastavat ajatukset kestävästä kehityksestä liittyen huoleen ympäristön tilasta kannustivat auttamisen tarpeen ohella kirpputoritoimintaan. Emmaus-ideologia osaltaan veti Pääskyihin ihmisiä, joilla oli sisäinen voimakas tarve auttaa, jolloin he saivat auttamisen kautta merkitystä elämälleen ja saivat samanhenkistä sosiaalista seuraa. Tuolloin auttaminen koettiin aika pyyteettömänä asiana ja epäitsekkäisyys ihmisen toiminnan merkittävänä ihanteena. Haluttiin korostaa omia epäitsekkäiksi koettuja arvoja ja auttamiseen liittyvät itsekkäät funktiot haluttiin pitää enemmän taustalla. Tämä asetelma saattaa johtaa eräänlaiseen auttajasyndroomaan, joka on aika tyypillinen esimerkiksi hoito- ja hoiva-alalla.

1.2. Pohjois-Suomen Kehitysmaayhdistys Pääskyt ry itsenäiseksi yhdistykseksi

Holhoavaa auttamista ja ohjaamista, joka kuului selvästi Emmaus-liikkeen lähtökohtaisiin ideaaleihin, ei koettu tuolloin Pääskyjen Pohjois-Suomen osaston perustamisen aikoihin sanottavasti ongelmalliseksi asiaksi. ”Kehitysapu” terminä aiheutti toisaalta keskustelua ja enteili laajempaa kehitysmaakuvan muutosta. Yhdistyksen, joka koettiin Tammisaaren Pääskyjen lailla osaksi pohjoismaista ”sisarjärjestöä”, nimi vakiintui virallisesti Pohjois-Suomen Kehitysmaayhdistys Pääskyt ry:ksi, koska termi kehitysapu (”Kehitysapuyhdistys”) koettiin jo vanhentuneeksi silloisten ideaalien mukaisesti.¹⁰

Nimellä spekulointi liittyi myös yhdistyksen itsenäistymiseen. ”Kehitysmaayhdistys Pääskyt” ry:n nimeä ei voinut käyttää sellaisenaan, koska se oli jo Helsingin Pääskyjen rekisteröimä. Toiminta tapahtuikin aluksi Tammisaaren Pääskyjen osastona, josta käsin Oulun yksikön perustaminen organisoitiin. Vaikka Pohjois-Suomen Kehitysmaayhdistys Pääskyt ry nimeä käytettiin jo hallituksen kokouksen päätöksellä vuonna 1980, niin virallisesti omaksi yksiköksi se tuli 8.1.1981, jolloin kirjoitettiin yhdistyksen perustamisen sopimusasiakirja. Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteriin uusi yhdistys merkittiin 11.8.1981.¹¹ Pohjoismaainen vaikutus Pohjois-Suomen Pääskyjen alkuvaiheissa oli merkittävä ja se osaltaan lisäsi kehitysmaa-painotusta ja tähän liittyen myös hyvinvointivaltio-ajatusta ja sen soveltamista kehitysmaiden olosuhteisiin.

⁹ Abbe Pierre, Kuinka me, joilla on valtaa, voimme osaltamme rakentaa parempaa tulevaisuutta? Esitelmä Helsingissä 8.11.1978; The Emmaus Movement in Northern Europe; Emmaus 30 vuotta Helsingissä 1966 - 1996: Emmaus. Suomi. (P-SPA); Svalorna-lehdet 1965-1980. (P-SPA); Boris Simon, Emmauksen lumpunkerääjät; Kirppu eli toinen vaihtoehto 2/1980; Kansainvälinen Emmaus (esite) 1981.

¹⁰ Kehitysmaayhdistys Pääskyjen jäsentiedote 21.4.1980. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA); Kehitysmaayhdistys Pääskyt ry:n säännöt. Yhdistysbyrokratia, säännöt. (P-SPA).

¹¹ Stadgar för U-landsföreningen Svalorna r.f.; protokoll-utdrag Västervik Ekenäs 26.5. 1978; Sopimusasiakirja: Oulussa tammikuun 8. päivänä 1981. Yhdistysbyrokratia, säännöt. (P-SPA). Yhdistyksen perustivat Toivo Kiuru, Kirsti Strömmer, Riitta Heino ja Raija Rönkä; Nimihistoria: Patentti ja rekisterihallitus, yhdistysrekisteri. Ote yhdistysrekisteristä. Oulun maistraatissa 25. marraskuuta 1999. Yhdistysbyrokratia: Yhdistysrekisteri. Säännöt. (P-SPA).

Oman yhdistyksen virallistaminen ja Tammisaaresta irtaantuminen oli tärkeä askel, joka omaperäisesti toimintaa ja sopi myös laajemmin uuteen ajan henkeen, joka korosti oma-apuliikkeitä ja itsenäisyyttä. Nämä uudet ideaalit osaltaan tulivat lännestä, jossa erityisesti Britanniassa ja USAssa nousi neoliberalistisia näkemyksiä, jossa oli ihanteena ihmisten omatoimisuuteen perustuva malli, jota pyrittiin markkinoimaan esimerkiksi sosiaali-alalle. Omatoiminen yhteisöllisyys nähtiin uutena vaihtoehtona perinteiselle valtion holhoukselle ja toisaalta oltiin pettyneitä ja epäileväisiä julkisten järjestelmien kykyyn hoitaa asioita kuntoon.

1.3. Tammisaari mallina ja yhteistyöperustana

Tammisaaren Pääskyt ry toimi alkuaikojen esikuvana ja vahvana yhteistyökumppanina tieto-taitoa jakaen. Pohjois-Suomen Pääskyt tekivät Tammisaaren lahjoittamin varoin (10 000 mk) Thanaparasta (kylä Bangladeshissa) tilauksia, jotka toimitettiin Tammisaaren Pääskyille. Nykyisten Maailmankauppojen yhteistyöperusta verkostoitumisineen oli siten orastavasti toiminnassa mukana jo alusta alkaen. Koska Pääskyt oli osa Emmaus-ideologiaa, sen tukemiseen annettiin varoja esimerkiksi Chileen ("kansanruokaloille", joita myöhemmin 1980-luvulla kutsuttiin "lastenruokaloiksi") ja Perun Cuna Nazaretin päiväkodin toimintaan. Yhdistys osallistui erilaisiin yhteisvastuu-keräyksiin ja jakoi saatua myyntituottoa Pääskyt ry:n hallituksen määräämiin kohteisiin. Intia oli myös Pohjois-Suomen Pääskyjen mielenkiinnon kohteena ja Äiti Teresan työ herätti innostusta 1980-luvun alkupuolella. Pohjoismainen yhteistyö oli voimakasta Emmaus-liikkeen osana ja tämä näkyi myös kirpputoritoimintana eri puolilla Pohjois-Suomea (esimerkiksi Rovaniemellä), joilla haluttiin kerätä varoja eri avustuskohteisiin. Toisaalta yhteys Oulun yliopistomaailmaan ja opiskelijoiden aktiivisuus Pääskyjen toiminnassa oli jo tuolloin hyvin leimallista. Yhdistys pyrki järjestämään erilaisia opintopiirejä kehitysmaa-problematiikan puitteissa. Tiedottamiseen panostettiin jäsenkirjeiden, Emmaus-liikkeen yhteisien julkaisujen ja esitelehtisien avulla, joilla haluttiin mainostaa uuden yhdistyksen toimintaa ja ideologiaa laajemmalle yleisölle. Silti yhteinen tiedottaminen koettiin liian vähäiseksi ja jokainen ryhmä pyrki satsaamaan tiedon välitykseen omien voimavarojensa mukaisesti. Käytännön toiminta kuten valtakunnallisen Emmaus-leirin järjestäminen vuonna 1979 vaati paljon ponnisteluja ja tämä koettiin myös julkaisutoiminnan esteeksi.¹²

Tammisaaren panosta ja tukea Pohjois-Suomen Pääskyjen perustamisen alkuvaiheessa muistettiin lämmöllä vielä 1980-luvun puolessa välissä, vaikka yhdistyksen oma toiminta oli jo varsin vakiintunutta ja omaperäistäkin. Tammisaaren "Emmaus Westervik & Pääskyt" koettiin Oulussa eräänlaisena "alkukotina", jossa oli mukavaa vierailta talkooretkien puitteissa. Tämä tärkeä alkuvaihe tunnustettiin selvästi jäsentiedotteessa 1985: *"Alkuvuodet menivät hyvinkin kiinteässä yhteistyössä Westervikin kanssa ennen kuin oma yhdistyksemme saatiin rekisteriin"*. Paitsi Tammisaaren malli myös Emmaus-liikkeen alkuvaiheiden "glamouri" näkyi pitkään toiminnan innoittajana vaikuttaen erityisesti kirpputoritoimintaan; auttamisen halun ja henkeen. Tämä tuli selvästi esille vielä vuoden 1990 jäsentiedotteessa. Tuolloin kirpputoritoiminnan vapaaehtoistyön luonnetta korostettiin juuri Emmaus-hengen mukaisesti ja haaveiltiin toisaalta, myös ajankohtaan ekologisesti sopivasta, laajemmasta kierrätyskeskustoiminnasta.¹³

1.4. Juuttiputiikki - Suomen vanhin kehitysmaakauppa

Suomen vanhimman kehitysmaakaupan, Juuttiputiikin, perustaminen vaati paljon myyjäisiä, rahakeräyksiä ja talkootyötä. Liikkeen avajaiset pidettiin jo lauantaina

¹² Pohjois-Suomen Kehitysmaayhdistys Pääskyt ry:n hallituksen kokousten pöytäkirjat. Juuttiputiikki: 8.1.1980; 13.2.1980; 12.6.1980; 20.5.1980; 23.11.1980. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA). Kirpputorikeräys; Jäsentiedote 21.4.1980; Jäsenkirje 1/1981. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

¹³ Pääsky-tiedote 2/1985. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

15.4.1978, mikä osaltaan kertoo onnistumisesta ja suuresta innosta kehitysmaakauppasian eteenpäin viemisessä. Myymälän ensimmäinen sijaintipaikka oli Kajaaninkatu 12, vastapäätä tuomiokirkkoa.¹⁴ Koska liike toimi vapaaehtoistyövoiman turvin, oli myymälän aukioloajat järjestettävä myyjätilanteen mukaan. Tästäkin johtuen 1980-luvun puolella siirryttiin käyttämään palkattua työvoimaa kaupan ylläpitämiseksi ja pyrittiin toisaalta hyödyntämään työvoimahallinnon työllistämismahdollisuuksia. Tämä kaikki vaikutti siihen, että henkilöstön vaihtuvuus oli suurta. Alkuvaiheessa järjestettiin myös myyjäisiä eri puolilla Pohjois-Suomea. Nouseva ympäristöliike ja -ajattelu näkyi esimerkiksi yhteistyössä Luontokaupan kanssa myytävissä juuttikasseissa tekstillä: ”käytä juuttia, älä muovia”. Ympäristökysymysten globaalinen luonne oli voimakkaasti esillä 1970-luvun lopun ajattelussa. Yhteistyö Ruotsin Pääskyjen kanssa oli merkittävää jo Bangladeshin Thanaparaan liittyvien yhteisten intressien vuoksi.¹⁵

Juuttiputiikki on Pohjois-Suomen Pääskyjen ”alkumyytin” tärkeä omaperäinen osa, joka nosti yhdistyksen itsetuntoa ja toisaalta suuntasi toimintaa kaupankäyntiin suoran auttamisen sijasta, johon Emmaus-liikkeen perinteinen avustuskeräys ja kirpputoritoiminta selvästi painottui. Omaperäinen myymälätoiminta antoi osaltaan perustaa nykyiseen reilun kaupan ihanteeseen, joka sopii hyvin myös nykyiseen neoliberalistiseen arvomaailmaan.

Alkuaikoina myymälän pysyvemmän sijaintipaikan löytäminen tuotti ongelmia: ”*Oulun Juuttiputiikin purkotalokierros päättyi*”, kun lokakuussa 1982 saatiin pysyvät tilat Aleksanterinkatu 21:stä. Juuttiputiikin toiminta laajeni vuoden aikana ”*niin valikoiman kuin myynninkin suhteen*”. Pysyvän myymäläpaikan toivottiin lisäävän myönteistä kehitystä ja tukijoiden määrää kehitysmaakaupassa - samalla varmistuen työn jatkuvuuden.¹⁶

Pohjois-Suomen Pääskyt ry oli aktiivinen kehitysmaakauppatoiminnan laajentaja Suomessa. Asiasta kiinnostuneet ryhmät Tampereella, Helsingissä (Pehmeän teknologian Seura) ja Turussa (Kehitysmaakauppayhdistys) käynnistivät myymälätoimintaa. Juuttiputiikki toimitti tavaraa näille kaupoille, joilla ei, Turkua lukuunottamatta, ollut vielä omia kauppakumppaneita. Verkostoituminen koettiin hyväksi sekä tiedottamisen että yhteisten tavaratilausten muodossa. Kaupan tuotto kasvoi merkittävästi juuri tukkukaupasta muille Suomen kehitysmaakaupoille. Tee, kahvi, juuttienkelit, amppelit, Thanapara-paidat, perulaisten käsityöt ja erilaiset korituotteet olivat 1980-luvun puolenvälin menekkituotteita.¹⁷

1.5. Bangladeshin Thanapara mukana alusta asti

Thanaparan kylä, joka sijaitsee Gangesjoen varrella läntisessä Bangladeshissa, oli myös Pohjois-Suomen Pääskyjen huomion ja avun kohteena heti alusta alkaen. Tämä johtui osin siitä, että Ruotsin Pääskyjen vapaaehtoiset olivat työskennelleet siellä vuodesta 1972 asti. Bangladeshin itsenäistymistäistelun aikana vuonna 1971 Pakistanin armeija hyökkäsi Thanaparan kylään ja surmasi yli sata kylän miestä, mikä oli suurin joukkomurha Rajshahin seudulla. Tämän seurauksena moni perhe menetti ansiotyöntekijänsä ja henkiin jääneet kokivat avuttomuutta uuden tilanteen edessä. Maan itsenäistyttyä Pääskyt osallistuivat, monien muiden avustusorganisaatioiden tavoin, toimintaan kyläläisten tukemiseksi ja käynnistivät kehittämissuunnitelman yhdessä kylän asukkaiden kanssa. Aluksi työ oli lähinnä avustamista kuten ruoka- ja vaateapua. Kehittämissuunnitelmalla pyrittiin vaikuttamaan myös terveydenhuoltoon, koulutukseen, sosiaalityöhön ja työpaikkojen aikaansaamiseen erityisesti kylän naisille, jotka olivat

¹⁴ Pohjois-Suomen Kehitysmaayhdistys Pääskyt ry:n jäsenkirjeet: 13.3.1978; 5.4.1978. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

¹⁵ Jäsentiedote 21.4.1980. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

¹⁶ Jäsentiedote 3, joulukuu 1982. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

¹⁷ Tiedote 2, helmikuu 1983; Tiedote 1, helmikuu 1985. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

jääneet leskiksi ja perheidensä yksinhuoltajiksi. Tällöin luotiin perusta osuuskuntatoiminnalle, joka on edelleen käynnissä paikallisten toimesta.¹⁸

Pääskyjen käynnistämä Thanaparan toiminta on painottunut kolmeen projektiin: kouluun, käsityötoimintaan ja kyläohjelmaan. Peruskouluopetus aloitettiin vuonna 1974 ja se on tarkoitettu köyhimpien perheiden lapsille. Perusopetuksen lisäksi on annettu myös ammattikoulutusta. Koulu on lapsille ilmainen, jota projekti ja Bangladeshin valtio ovat tukeneet koulutarvikkeita lahjoittamalla. Käsityöpuoli alkoi samana vuonna koulun kanssa. Työssä on ollut lähinnä 18-55 vuotiaita naisia. Nykyisin osasto, jossa on noin 150 henkeä, tekee erilaisia vaatteita, laukkuja, pöytäliinoja, sängynpeitteitä koti- ja ulkomaan tarpeisiin. Vuonna 1983 perustettu kyläprojekti on pyrkinyt saamaan ihmiset omatoimisiksi.¹⁹

Vuonna 1984 kylä oli tullut jo vuoden ajan toimeen ilman Pääsky-vapaaehtoisia, mikä koettiin tuolloin hyväksi ja toivottavaksi kehityssuunnaksi. Kylän naiset pystyivät hoitamaan suurimman osan käsityötuotannosta kirjanpitoineen itse. Osuuskuntatunteen ja -vastuun kehittyminen katsottiin vaativan vielä paljon aikaa ja vaivaa.²⁰ Vaikka omatoimisuuden kehittymisen määrittelyssä suhteessa thanaparalaisiin oli vielä mukana perinteistä länsimaista ohjailevaa näkemystä, niin kokonaisuutena Thanaparan tilanne ja suhtautuminen siihen kuvastaa hyvin myös Pääskyjen uutta muuttuvaa kehitysmää- ja ihmiskuvaa, jossa mahdollisimman itsenäinen, omatoiminen selviytyminen, toimeentulo ja elämänhallinta nähtiin ideaaleina.

Vanha holhoava, ja ohjailevasti auttava, ihmiskäsitys oli selvästi väistymässä uusien 1980-luvun arvojen edessä, joissa on jo nähtävissä neoliberalistisia näkemyksiä itsenäisestä - ja myös itsekkäämmästä - ihmisestä. Tämä näkemys yhdistettynä tasa-arvon ihanteisiin antoi pohjaa uudelle kehitysmääkuvulle, jossa luotettiin aikaisempaa enemmän ihmisten omaan kykyyn ottaa oma elämä haltuunsa. Tämä merkitsi myös sitä, että termi kehitysyhteistyö alkoi saada aikaisempaa enemmän todellista sisältöä. Omatoimisuus koettiin suoraa auttamista parempana vaihtoehtona ja eikä erilaisia yhteisiä (taloudellisia, sosiaalisia ja emotionaalisia), myös itsekkäitä, intressejä koettu enää yhtä tuomittavina kuin aikaisemmin. Uusista idealistisista tuulista huolimatta, myös perinteinen Emmaus-henkinen, auttamisen ja avustamisen malli, säilyi toiminnassa ja ihanteissa mukana vielä tovin aikaa.

2. Toiminta vakiintui 1980-luvulla - auttamista, kauppaa ja uusia ideaaleja

2.1. Avustamisesta kohti reilua kauppaa?

Pienestä muutoksesta käytännön toiminnassa ja ajattelussa näkyi jo vuonna 1981, jolloin Thanaparaa ei enää tuettu raha-avustuksilla, vaan sieltä tilattiin käsitöitä (noin 5000 markan arvoisesti) paikallisen yritystoiminnan tukemiseksi ja jotta kyläyhteisön naiset tulisivat toimeen omalla työllään. Thanaparan kylään perustettiin Ruotsin pääskyjen tuella kutomo ja ompelimo. Juuttiputiikki sai sieltä puuvillapaitoja, jotka kävivät hyvin kaupaksi. Uutena tuotteena tuli myyntiin ”Afrikahvi” (tansanialainen pikakahvi), joka oli jalostettu Tansaniassa, jolloin kahvin tuotto meni pääosin paikallisille yrittäjille - eikä monikansallisille yrityksille kuten tavallisesti. Tulevien maailmankauppojen verkostoituminen oli myös vauhdissaan. Pääskyissä keskusteltiin myös kahvin ja teen tilaamisesta saksalaisen GEPA:n (= kolmannen maailman kauppojen keskusjärjestö) kautta ja tilattiin tansanialaista teetä ja päätettiin tiedustella ”nicaragualaisesta kahvista”. Pohjois-Suomen Pääskyt olivat myös yhteistyössä Turkuun ja Helsinkiin, joissa oli kehitysmäätuotteiden myynnistä kiinnostuneita ryhmiä, jotka järjestivät myyjäisiä.

¹⁸ Background of the Thanapara project. Activities report 1997-98. Thanapara, raportit; Thanapara, kirjeenvaihto. (P-SPA); Bangladesh. Environment: Facing the 21st Century.

¹⁹ Thanapara, raportit; Thanapara, kirjeenvaihto. (P-SPA).

²⁰ Thanapara, raportit; Thanapara, kirjeenvaihto. (P-SPA); Tiedote 6, marraskuu 1984; Tiedote 5, lokakuu 1984. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

Juuttiputiikin toimintaa vaikeutti tuleva muutto pois Kajaaninkadun tiloista. Jatkuvana huolena oli työvoiman vaihtuvuus ja toisaalta siihen liittynyt työvoimatoimiston tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen.²¹

Vaikka uudet orastavat ”reilun kaupan” ajatukset näkyivät jo toiminnassa, niin vanhat avustusideaalit olivat myös vahvasti toiminnassa mukana. Chilen, Perun ja Intian (Äiti Teresan työn) perinteisten kohteiden tukeminen raha-avustuksin jatkui edelleen. Emmaus-liikkeen avustamiseen kerättiin myös varoja, josta esimerkkinä oli Uruguain Emmauksen pyyntö (vuonna 1982) saada rahaa ryhmänsä tiedotustyölle. Lisäksi haluttiin tukea omalle informaatiotyölle. Tätä kaikkea varten tarvittiin kirpputoritoimintaa ja ”lumpunkeräysleiriä”. Tästä saatu tuotto (20 000 mk) lähetettiin Salvatoriin ja vaatteita toimitettiin namibialaisille pakolaisille. Yhdistyksen poliittinen sitoutumattomuus joutui koetukselle, kun keskusteltiin osallistumisesta Suomen ja Neuvostoliiton nuorison ”ystävyyshätkäpäiville” (3.-5. 8. 1981). Emmausleiriläiset pelkäsivät poliittista leimautumista ja tyytyivät eräänlaiseen kompromissiin eli ”solidaarisuuskeräykseen” namibialaisten hyväksi. Uutena asiana tuli esille mahdollisuus ”olla mukana prosenttiliikkeessä protestoimassa valtion kehitysyhteistyön määrärahojen vähyyttä vastaan”. Ajan henkeen sopivasti valtion panostukseen oltiin hyvin tyytymättömiä Suomen kehitysmaayhdistyksissä ja pyrittiin 15.2.1983 ”Kehitysyhteistyöneuvottelukunnan” kautta painostamaan päättäjiä esimerkiksi sillä, että kehitysyhteistyöhön annetut lahjoitukset olisivat olleet samalla tavalla verovähennyskelpoisia kuten maanpuolustukseen annetut lahjoitukset.²²

Poliittinen ja uskonnollinen sitoutumattomuus yhdistyksen alkuaikojen ihanteena oli monesti koetuksella. Toiminta veti puoleensa perinteisesti vasemmistolaisesti ajattelevia ihmisiä. Emmaus-liikkeen kristilliset lähtökohtaiset arvot sekoittuivat vasemmistolaisuuden solidaarisuuden ja tasa-arvon ihanteisiin. Tämän lisäksi 1970-luvun lopun nouseva ympäristöliike vaikutti siihen, että koettiin sympatioita Vihreää Liikettä kohtaan. Toisaalta 1980-luvun ilmapiiri pyrki vähättelemään ideologisia kysymyksiä ja epäpoliittisuus esitettiin mielellään puolueettomuutena. Tähän aikaan liittyi myös voimakas feministisen ajattelun kasvu ja tällä oli merkitystä myös Pohjois-Suomen Pääskyjen näkökulmissa.

2.2. Cuna Nazaret

Pääskyjen vuonna 1960 perustama Cuna Nazaretin päiväkotitoiminta, joka toimii Chorillosin slummialueella Perun pääkaupungissa Limassa, on ollut Suomen (Tammisaaren Pääskyjen) ja Ruotsin Pääskyjen työn ja avustuksen kohteena alusta alkaen. Esimerkiksi vuosina 1982-83 päiväkodissa oli 130 alle kuusivuotiaasta lasta. He saivat kolme lämmintä aterialaillia päivässä, mahdollisuuden terveystarkastuksiin ja lääkäripalveluihin. Lasten päivään kuului leikkejä ja esikoulutoimintaa. Tuolloin laitoksen kuudestatoista työntekijästä puolet oli vapaaehtoisia. Henkilökunnan, vanhempien ja kaupunginosan edustajat kuuluivat johtokuntaan. Cuna Nazaret toimi yhteistyössä Perun Emmauksen kanssa, joka toimi myös paikallisena työnvälityksenä muun muassa päiväkodin lasten vanhemmille.²³

Jo yhdistyksen alkuaajoista lähtien Cuna Nazaret oli myös Pohjois-Suomen Pääskyjen säännöllinen vuosittainen avustuskohde. Perusta käsin pyrittiin vaikuttamaan avustusten jatkuvuuteen ja suuruuteen hyvin tyypillisesti korostamalla esimerkiksi onnettomuuksia, vaikeuksia ja yleistä kurjuutta. Perinteistä kehitysmaakuvaa ruokittiin sekä itse kehityksensä kohteessa että avustusten lähettäjätahoilla, koska yhteiset intressit tähän

²¹ Pääskyjen hallituksen työstetty neuvottelu 21.7.1981. Pöytäkirjat 1977-. (P-SKPA); Jäsenkirje 1/1981; Jäsenkirje 2/1981; Jäsentiedote 3, joulukuu 1982; Tiedote 2, helmikuu 1983; Jäsenkirje 3/1990. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

²² Pääskyjen hallituksen työstetty neuvottelu 21.7.1981. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Jäsenkirje 1/1981; Jäsenkirje 2/1981; Jäsentiedote 3, joulukuu 1982; Tiedote 2, helmikuu 1983. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA); Hanna-Liisa Hiltusen haastattelu 29.2.2000.

²³ Cuna Nazareth. Utvärdering; Jäsentiedote 1, tammikuu 1983; Tiedote 6, marraskuu 1984. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

kannustivat. Vanha avustamiseen ja auttamiseen liittyvä tarkoitushakuisesti ongelmia painottava kehitysmaa- ja ihmiskuva tulee esille vielä vuonna 1984, kun Cuna Nazaretin johtajatar kuvaa sinänsä todellisia ongelmia: luonnonmullistuksia, tulvia, kuivuutta, levottomuuksia, talousvaikeuksia... työntekijöiden sairastelua. Tunteisiin vetoamalla pyrittiin tyypillisesti vaikuttamaan avustustahoihin. Toisaalta Pohjois-Suomen Pääskyjä kiitettiin lähettämistään raha-avustuksista, jotka eittämättä auttoivat pitämään yllä päiväkotia ja sen monipuolistuvaa toimintaa. Suomen ja Ruotsin Pääskyjen apu koettiin hyväksi, mutta Perun hallituksen tuki oli ”häpeällisen pieni”. Säälisiin vetoaminen ja Cuna Nazarethin alueen lasten ja perheiden kurjuuteen viittaaminen koetaan avustustoimintaa edistäväksi vielä vuoden 1987 jäsentiedotteessa.²⁴

2.3. Kierrätysideologia

Cuna Nazaret edusti merkittävintä jatkuvuutta avustustoiminnassa ja sen mahdollivat osaltaan Pohjois-Suomessa asuvat Pääskyjen työn tukijat. Tätä seikkaa yhdistys halusi aina kiittää jäsenkirjeissään. Kirpputoritoiminta (rahaa ja tavaraa) avustuskohteiden hyväksi oli 1980-luvun puolivälissä voimakasta. Kierrätysideologia näkyi erityisesti pyrkimyksenä saada hyviä tavaroita lahjoituksina kirpputoreille ja siten edelleen lähetettäväksi kehitysmaihin Pääskyjen kohteisiin: työkaluja, huopia, liinavaatteita, lasten vaatteita, paperitavaroita; vihkoja, lehtiöitä, kirjoja...²⁵

Emmauksen perinteinen avustustoiminta, joka pohjautui paljolti kirpputoritoimintaan, sopi hyvin yhteen 1980-luvun kierrätysideologioihin, jotka puolestaan juontuivat uudesta ekologisesta ajattelusta ja kestävästä kehityksen ihanteista. Uusi ajattelumalli nähtiin näistä lähinnä kotimaan tarpeista käsin myös kehitysmaalle hyväksi, eikä esimerkiksi problematisoitu sitä seikkaa, että suora avustaminen, myös tavaratoimituksin, saattoi vaikuttaa kehitykseen paikalliseen omaan teollisuuteen ja yrittäjyyteen nujertavasti. Auttaminen piti myös yllä vanhaa kehitysmaa- ja ihmiskuvaa, jossa oli tyypillistä oletus sekä vastaanottajien passiivisuudesta että avun ja ohjailun tarpeesta.

2.4. Rovaniemen oma linja

Pohjois-Suomen Kehitysmaayhdistys Pääskyt ry avasi Rovaniemelle vuonna 1982 kirpputorin ja kehitysmaakaupan, joka oli perusta paikalliselle toiminnalle. Rovaniemelle perustettiin jo vuonna 1983 paikallinen yhdistys, Kristillinen Kehitysapuyhdistys Elen, joka jatkoi Pääskyjen kirpputoritoimintaa ja kehitysmaakauppatoimintaa. Eriytyminen katsottiin aiheelliseksi, sillä Rovaniemen linja koettiin omintakeiseksi, joka selvästi poikkesi Pääskyjen ja Emmauksen periaatteista.²⁶

”Kristillinen Kehitysapuyhdistys Elen” -nimenä viittaa kuitenkin haluan säilyttää Emmaus-perinnettä kristillisestä maailmankatsomuksesta käsin, joka kytkeytyi erityisesti auttamiseen - avustamiseen. Kehitysapu-termi koettiin jo hyvin ongelmalliseksi ja siitä olikin luovuttu Oulussa Pääskyjen nimivaihtoehdona. Kehitysapu-termin korvaaminen kehitysyhteistyön nimellä koettiin vastaavan paremmin uusia tasa-arvoisempia käsityksiä. Se seikka, kuinka paljon uuden nimen antaminen vaikuttaa itse toiminnan sisältöön, on vaikeasti arvioitavissa. Yleensä vanhat käytännöt kulkevat jonkin aikaa uusien ideaalien rinnalla jo siitäkin syystä, että ihmisillä on tarvetta

²⁴ Tiedote 6, marraskuu 1984: tiedotteessa lainataan suoraan Cuna Nazarethin johtajan Margarita Herreran kirjetä; Jupinoita juuttiputiikista, jäsenkirje 2/87. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

²⁵ Tiedote 2, huhtikuu 1985. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA); Hallituksen kokousten pöytäkirjat 15.4.1985; 29.4.1985. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA).

²⁶ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1982. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Jäsentiedote 3, joulukuu 1982; Jäsenkirje 1/1982; Jäsentiedote 2/1982. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA). Rovaniemen yhdistyksen eräänä perustajana oli Kirsti Strömmer, joka vastasi myymälätoiminnasta. Veikko Heikkisen vastuualueena oli kirpputori.

säilyttää vanhaa tuttua turvallista viitekehystä ja uudet asiat aiheuttavat tavallisesti muutosvastarintaa.

Kristillisen Kehitysapuyhdistys Elenin toiminta lakkasi Rovaniemellä ja paikalliset kehitysmaakauppa-aktivistit perustivat 1980-luvun puolella uuden oman yhdistyksen: Rovaniemen Kehitysmaayhdistys Elimu ry (=valistus). Samalla perustettiin kehitysmaakauppa, joka on nykyisin maailmankauppa. Kehitysmaakaupan ideologiaa ja myös käytännön kaupan toimintaa laajennettiin aktiivisesti Rovaniemeltä käsin Lapin läänin alueella. Yhdistys Elimu, joka vastasi ideologiasta, pyrki olemaan sitoutumaton aatteellisesti ja tavoitteli oikeudenmukaisuutta maailmankaupassa eli pyrki reilun kaupan kehityslinjalle jo alusta alkaen.²⁷

2.5. Toiminta vakiintunutta

Oulussa Pääskyjen toiminta oli jo vuonna 1983 hyvin vakiintunutta, mutta pyrkimys tiedottamiseen ja opiskeluun koettiin erityisen tärkeäksi asiaksi, joihin tulisi satsata lisää voimavaroja. Tämä näkyi myös jäsentiedotteisiin panostamisena, joita oli vuonna 1983 seitsemän kappaletta. Tällä seikalla perusteltiin myös jäsenmaksun nostamista kolmeen kymmeneen markkaan (ennen 15 mk). Kansainvälinen toiminta oli jo vilkasta ja Pohjoismaiden Emmaus- ja Pääskyt-ryhmät pitivät puolentoista vuoden välein yhteisen kokouksen, joka oli vuonna 1983 Tanskassa, jossa pyrittiin kehittämään verkostoitumista ja valittiin edustajat Kansainvälisen Emmauksen hallitukseen. Yhdistys järjesti myös maanantaikokouksia Juuttiputiikissa erilaisten teemojen ympärillä. Uutena tuotteena oli tuolloin esillä Soweto-kynttilät, jotka kertoivat Etelä-Afrikan tapahtumien ja apartheidin ongelmien tiedostamisesta. "Nestle-poikotti" oli luonteva jatke maailmankaupan epäoikeudenmukaisuuden ymmärryksen kehittymisessä. Kansainvälisyyskasvatus kytkeytyen YK:n toimintaan oli näkyvästi uutena asiana esillä. Intian lisäksi tuettiin edelleen avustuksilla Chilen (lasten erityisopetusta) ja Perun kohteita. Uutena kohteena oli Bolivian suolaosuuskunta (Concepcion de Belen).²⁸

Vuoden tapaus oli jäsenilta (12.4.), jossa Suomen Pääskyjen syntyyn merkittävästi vaikuttaneet Birgit ja Rurik Rancken, Tammisaaren Pääskyistä, kertoivat heidän toiminnastaan ja erityisesti kiinnosti Birgitin Intian ja Bangladeshin matka valokuvineen, jossa Pääskyjen toimintaa esiteltiin. Tuolloin jo parikymmentä vuotta Emmaus/Pääskyt ryhmissä työskennellyt Birgit kertoi palanneensa toiveikkaampana ja luottavampana matkaltaan takaisin kuin hän oli sinne lähtiessään. Äiti Teresan kohtaaminen oli ollut vaikuttava kokemus ja hänen työnsä tukemisen tärkeys myös jatkossa tuli selvästi esille. Tammisaaren Pääskyjen vaikutus oli edelleen merkittävää alun toimintamallien ylläpitäjänä.²⁹

2.6. MERGIN opettava merkitys

Vuonna 1984 haluttiin panostaa aikaisempaa enemmän Cuna Nazaretin tukemiseen ja uudeksi avustuskohteeksi tuli MERG (Intia), joka oli ”*yhdistys maaseudun terveydenhuollon, koulutuksen ja yleisen kehityksen edistämiseksi*” kahdessakymmenessä kylässä Madrasin ympäristössä Etelä-Intiassa. Projektissa näkyi Ruotsin Lundin Pääskyjen vaikutus, jotka vetosivat projektin jatkamisen puolesta Pohjois-Suomen Pääskyihin. Uusien avustusprojektien, kuten MERGIN, tarve esitettiin perinteisen emootiopainotteisesti, jossa lasten asemaan vetoaminen ja huonojen elinolosuhteiden painottaminen olivat merkittävää. Kehitysmaiden rikkaiden ja köyhien

²⁷ Liisa Hokkasen haastattelu Oulussa 23.3.2000.

²⁸ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuosina 1983-1984. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Tiedote 3, huhtikuu 1983; Tiedote 4, toukokuu 1983; Tiedote 5, kesäkuu 1983; Tiedote 6, syyskuu 1983; Tiedote 7, marraskuu 1983; Tiedote 1, tammikuu 1984. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA); Hanna-Liisa Hiltusen haastattelu 29.2.2000.

²⁹ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1983. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Tiedote 3, huhtikuu 1983; Tiedote 4, toukokuu 1983. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

perheiden välistä eroa elinolosuhteissa ja oikeuksissa haluttiin korostaa, mikä kosketti hyvin Pääskyjen ideologian tasa-arvoperiaatteita. Vetoimuksissa näkyi edelleen auttamisen ja holhoamisen elementtejä, joissa määriteltiin kehitysmaiden ihmisten oletettua hyvää länsimaisesta arvomaailmasta käsin. Jäseniä innostettiin myös lähtemään kesän Emmaus-leirille tai kansainväliselle työleirille. Juuttiputiikin kuusivuotis-juhlat innostivat ja samalla riemuuttiin kehitysmaakauppa-innostuksen lisääntymisestä kotimaassa. Suomen Emmaus-ryhmien tapaaminen oli Mikkelissä ja maailmankokous Belgiassa. Kansainvälinen kokous toi esille sen, että Pääskyjen ideologia osana Emmaus-liikettä oli ennallaan eli kurjuuden ja epäoikeudenmukaisuuden poistaminen kehitysmaista.³⁰ Toiminta oli vilkasta 1980-luvun puolessa välissä ja sillä oli edelleen pyrkimystä laajentua.

MERG-projekti epäonnistui suurelta osin vaativissa tavoitteissaan ja siihen oltiin yhdistyksessä pettyneitä, mutta se koettiin myös hyväksi opetuksesi siitä, kuinka tärkeää olisi ollut omien suorien yhteyksien merkitys. Tieto asioista tuli välikäsien kautta ja tämä koettiin Pääskyjen osalta suurimmaksi ongelmaksi eli riittämättömät suorat yhteydet itse projektiin ulkomaille. Avustettaviin projekteihin liittyvä tiedonhankinta haluttiin selvemmäksi ja paremmaksi avustuskohteiden osalta. MERGIN suhteen oltiin selvästi myös epäluuloisia ja Pääskyt pienensivät sille suunniteltua avustussummaa. Muuten vuoden 1986 alussa avustuskohteet olivat entiset eli Peru ja Äiti Teresa. Lisäksi haluttiin osallistua Thanaparan osuuskunnan uusien kangaspuiden (11 kpl) hankintaan. Pääskyt myönsivät tässä asiassa selvästi myös omat itsekkaat intressinsä, sillä tällä tavoin voitiin varmistaa kehitysmaakauppa-toiminnan jatkuvuus Pohjois-Suomen Pääskyjen tärkeimmän, alkuperäisen, kauppakumppanin osalta. Thanaparan kudontaosaston laajentuminen merkitsi tietysti myös suurempaa tarvetta markkinointiin. Kylän aktiivinen osuuskuntatoiminta koettiin myös Pohjois-Suomen Pääskyjen ansioksi kuten myös intialainen Swallows Handicrafts -osuuskunta.³¹

2.7. Sosiaaliset Emmaus-leirit

Emmaus-työleirit koettiin sekä sosiaalisesti erittäin antoisiksi että avustamistoimintaa ajatellen merkittäviksi toimintamuodoiksi. Esimerkiksi kesän 1985 työleiri kesti kolme viikkoa, jonka aikana sinne kertyi väkeä Suomesta, Saksasta ja Hollannista: ”*jotkut käymään, toiset olemaan mutta kaikki töihin*”. Leirin pääidea oli kerätä työkaluja, lastenvaatteita, astioita jne. Nicaraguahan lähetettäväksi. Kirpputoritavaroiden keräys ympäri Oulun kaupunkia ja niiden myynti vaati aikaa ja vaivaa. Vaikka työpäivät venyivätkin pitkiksi, niin aikaa jäi myös yhteiseen vapaa-ajan viettoon kuten saunomiseen ja pesäpalloon. Työleirin kirpputorin tuotto (28 000 mk) oli odotettua suurempaa. Leirillä hankitut tavarat päätettiin lähettää Emmaus-Jokioisen kautta Nicaraguaan.³²

Sosiaalisuus on hyvin merkittävä tekijä koko Pääskyjen historiassa, sillä se on osaltaan vetänyt toimintaan samanhenkistä joukkoa ja varmistanut vapaaehtoistyön onnistumisen. Monelle Pääskyissä toimineelle vapaaehtoiselle seuraelämä on ollut merkittävä funktio koko toimintaan mukaan liittymiselle. Samanhenkinen sosiaalisuus on ollut erityisen merkittävä yhdistävä tekijä eri puolilta Suomea Ouluun opiskelemaan tulleiden keskuudessa. Toisaalta monet heistä ovat olleet vastaavankaltaisessa toiminnassa mukana jo aikaisemmin tai olivat ainakin kovasti kiinnostuneita kehitysmaa-asioista. Sosiaalisuus ja siihen liittyvä vapaaehtoistyö kantaa hedelmää erityisesti suhteellisen lyhytkestoisilla leireillä, joihin sitoutuminen on voimakasta ja elämyksellistä.

³⁰ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1984. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Tiedote 1, tammikuu 1984; Tiedote 2, maaliskuu 1984; Jäsenkirje 3/1984; Tiedote 4/1984; Tiedote 6, marraskuu 1984; Tiedote 5, lokakuu 1984; Tiedote 1, helmikuu 1985. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

³¹ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1985. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Tiedote 5/1985, marraskuu; Tiedote 1/1986; Tiedote 5/1986. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

³² Tiedote 4/1985 (elokuu). Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA); Emmaus-leiri -95. (P-SPA).

Kirpputoritoiminta pyrittiin saamaan pysyväksi, jotta kehitysmaiden avustustoimintaa voitiin jatkaa säännönmukaisesti ja pitää kiinni avustuskohdeille annetuista lupauksista. Emmaus-perinne näkyi voimakkaimmin juuri tässä toimintamuodossa. Emmaus-kirpputorin avustuskohdeet olivat vuonna 1990 samat kuin Pääskyillä Juuttiputiikissa eli Cuna Nazarethin päiväkotia Perussa, TDS-järjestö Intiassa ja uutena intialainen ympäristöjärjestö Kudumbam. Juuttiputiikki edusti myös Pohjois-Suomen Pääskyjen omaa vahvaa Emmaus-perinnettä ja Suomen vanhimmasta kehitysmaakaupasta oltiin varsin ylpeitä. Työvoima- ja rahavaikeudet saatiin aina voitettua ja pyrittiin välttämään velanottoa, mikä oli selkeää vastakulttuurista 1990-luvun taitteen yleiselle taloudelliselle toiminnalle,³³ jossa hulvaton velanotto oli tyypillistä ja tulevaa lamaa ajatellen myös turmiollista.

2.8. Naiskysymykset nousivat esille Intiasta käsin

Intian teemat olivat merkittävästi esillä vuosittaisessa Oulun naiskulttuuriviikolla 3.-10.3.1984. Pääskyt osallistuivat siihen järjestämällä näyttelyn intialaisesta naisten osuuskunnasta, joka sijaitsi Cherian Nagarissa, Madrasin slummialueella. Naisnäkökulmat nousivat merkittävästi esille Juuri näihin aikoihin, vaikka naisten asema oli läsnä jo Pääskyjen alkuvaiheessa liittyen erityisesti Thanaparan kylän leskien tilanteeseen. Nouseva naistutkimus nosti vuonna 1984 Bangladeshin ja Intian naisten aseman hyvin esille ja myös Pohjois-Suomen Pääskyjen tietoisuuteen. Oulussa vierailut Lis Rasmussen, joka oli tanskalainen Pääsky-aktivisti, valisti uudesta pienestä ”*Women for Women*” (Naiset naisen puolesta) nimisestä tutkijaryhmästä, joka ”*pyrkii lisäämään etenkin maaseudun naisten valmiuksia ja mahdollisuuksia muuttaa asemaansa*”. Tähän pyrkien tutkijaryhmä oli luonut maanlaajuisen yhteysverkoston, jossa oli ”mukana naisia erilaisista ruohonjuuriyhteisöistä ja -järjestöistä”. Verkosto toimi sekä tiedonkulun ja opiskelun välineenä että tarvittaessa etujärjestönä omien asioiden puolesta. Oulun Pääskyjä asia kosketti erityisesti sen vuoksi, että Thanaparan kylä kuului tähän ”yhteysverkkoon”. Tähän kehitykseen haluttiin mukaan erityisesti Thanaparan osalta, jotta kylän naisten tietoisuus omasta asemastaan entisestään selkeytyisi ja he tulisivat tietoisiksi ongelmistaan.³⁴ Vaikka koettiin, suhteessa aikaisempaan, selvästi enemmän uutta naisnäkökulmaa, niin otteessa näkyy myös vanhaa länsimaista jälkikolonialistista arvomaailmaa, jossa pyrittiin määrittelemään kehitysmaiden ihmisten oletettu hyvä omista omatoimisuudesta ja uusien feminismien ideaalien kautta. Pyrkimys uuteen ajatteluun ja näkökulmaan oli voimakasta ja hyvin tiedostettua.

Naisnäkökulman esille nousu Pääskyissä oli paitsi ajan henkeen sopivaa myös yhdistyksen toimintaperiaatteen kannalta erittäin ymmärrettävää. Tasa-arvo asiat korostuivat jo perustamiskokouksessa vuonna 1977, jolloin tosin painotettiin tasa-arvoa laajana käsitteenä kytkeytyen solidaarisuuden ajatuksiin ja globaalisuuteen. Intian naisverkosto nosti tasa-arvo asian esille enemmän sukupuoli- ja valtakysymyksinä. Pohjois-Suomen Pääskyjen aktiivinen enemmistö on ollut naisia, jolloin tasa-arvo ja naisten asema teemojen kiinnostavuus on ollut monelle myös hyvin omakohtaista ja koskettavaa.

2.9. Uusia kauppakumppaneita Intiasta ja Bangladeshista

Uutta ajattelua ja käytäntöä, jossa pyrittiin ottamaan entistä selvemmin ja tasavertaisemmin huomioon kehitysmaiden ihmisten kulttuurien merkitys. Kehitysmaakauppojen ATO (Alternative Trading Organization) -kokous vuonna 1985 Ruotsissa ilmensi osaltaan laajenevaa ”*vaihtoehtoisten kauppojen*” maailmanlaajuista toimintaa. Kokouksessa, jossa oli länsimaiden kehitysmaakauppojen edustus ja joukko

³³ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1986. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Tiedote 2/1986; Jäsenkirje, Hirosentiellä 19.11.1990. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

³⁴ Tiedote 6, marraskuu 1984; Tiedote 5, lokakuu 1984; Pääsky-tiedote 3/1985. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

kehitysmaiden yhteistyökumppaneita, pohdittiin osuuskuntien merkitystä jäsenilleen; kauppakumppaneille kehitys- ja länsimaissa. Keskusteltiin myös perinteisen kulttuurin ja työtapojen säilymistä länsimaisten tuottajien asettamissa paineissa. Suomen kehitysmaakauppojen toiminta pohjautui itsenäisten yhdistyksien toimintaan ja niiden väliseen yhteistyöhön eikä vahvaan keskusjärjestötoimintaan kuten monissa Keski-Euroopan maissa. Toisaalta tällaisessa keskitetyssä toiminnassa nähtiin myös merkittäviä etuja esimerkiksi yhteisen tukkukaupan ja keskusvaraston muodossa.³⁵

Kesäkuussa 1986 Oulussa oli Rauhanliiton ja Sadankomitealiiton järjestämä kokous. Kylmän sodan asetelma näkyi selvästi Pääskyjen hieman kyynisissä mielialoissa: ”... *ei ole rauhanjuhla, sillä tuskin on mitään syytä juhliä rauhaa militarisoituvassa, pelkoon käpertyvässä maailmassa*”. Toivoa ei silti koettu täysin menetetyksi. Pääskyjen kirpputoritoiminta ja Juuttiputiikki jatkoivat aktiivista elämäänsä. Kauppaan saapui ”erä kesäisiä nahkasandaaleja Palam Rural Centrestä”. Vuonna 1986 toiminta laajeni myös uusien kauppakumppanien osalta.³⁶

Uudet ihanteet kehitysmaiden ihmisten kunnioittavasta kuuntelusta ja kulttuurinvaihdosta tulivat ideaaleiksi. Säännöllinen matkustaminen paikan päälle tuli tästä johtuen entistä tärkeämmäksi. Tämä näkyi myös pyrkimyksenä suorien yhteyksien parantamiseen kauppakumppaneihin käytännön toiminnan tasolla. Erityisesti uudet Intian/Bangladeshin matkat, joissa Riitta Korhonen ja Hannu Säävälä olivat hyvin urauurtavia, avasivat uusia kauppayhteyksiä tuottajaryhmiin ja tuoteideoihin, jotka tuntuivat sopivilta kehitysmaakaupoille. MCC (Mennonittien kehitysyhteistyöjärjestö) Bangladeshissa oli sinänsä vanha tuttu, mutta saippuaosuuskunnan neem-saippua koettiin solidaariseksi verrattuna Juuttiputiikin kotimaisiin tai ylikansallisiin vaihtoehtoihin. Toinen uusi tuote oli intialaisen ”oikeudenmukaisen markkinoinnin yhdistys” EMAn (Equitable Marketing Association) uusi teelaatu, joka koettiin hyväksi lisäksi tansanialaiselle teelle Juuttiputiikkiin. EMAn tarkoitus oli tukea ja vahvistaa Kalkutan seudun, koko Länsi-Bengalin ja vähitellen myös muiden osavaltioiden käsityöläisosuuskuntia. Tarkoituksena oli luoda itsenäisten osuuskuntien verkosto, saada työ tuottamaan paremmin ja hyödyntämään paikallisia ihmisiä. Matka kauppakumppanien luokse koettiin tärkeäksi ymmärrystä lisääväksi ruohonjuuritason kulttuurin vaihdoksi, vaikka matkalaiset tunsivatkin välillä olonsa siltä ”*kuin pää edellä mutaan sukeltaneella, näkemästään ja kokemastaan ei tajunnut pätäkääkään*”. Matkan anti koettiin todella merkittäväksi ja alun euforiavaiheeseen sopivasti ei koettu sanottavaa tarvetta kriittiseen suhtautumiseen. Koettiin, että näkemä ja vieraan kulttuurin kohtaaminen oli odotettua parempaa.³⁷

Matkustamisesta ja siitä tiedottamisesta tuli 1980-luvun loppupuolen Pääskyjen arvomaailman ihanne, joka hallitsee myös jäsentiedotteita. Niistä tuli eräänlaisia matkakertomuksia, jotka käsittelivät vuonna 1988 lähinnä Intiaa ja Etelä-Amerikkaa (Peru ja Nicaragua). Pohjois-Suomen Pääskyjen paikallisen toiminnan kuvaus jäi suhteessa hyvin vähäiseksi. Uusien ja vanhojen kumppanien ja avustuskohteiden hieman etnoromanttinen kuvaaminen toi mukanaan sekä lisääntyvää kiinnostusta vieraista kulttuureista että vanhan kehitysajatuksen ja kehitysyhteistyön näkökulman arvostelua. Haluttiin antaa myös kehitysmaalaisille ihmisille itselleen puheenvuoroja omasta kulttuuristaan ja näkemyksistään. Tosin puheenvuorot jaettiin aika tarkoitushakuisesti palvelemaan myös Pääskyjen tavoitteita. Silti pyrkimys arkipäiväiseen vieraan kulttuurin kohtaamiseen ja siihen liittyvään empiiriseen tietoon oli merkittävä uusi toimintamalli myös Pääskyjen kauppakumppaneiden osalta.³⁸ Matkaraportit ja -kirjeet

³⁵ Kans. väl. ATO. (P-SPA); Pääsky-tiedote 3/1985. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

³⁶ Bihar, Intia, helmikuussa 1986. Tiedote 3/1986. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

³⁷ Tiedote 5/1986, lokakuu; Vuoden 1987 ensimmäinen tiedote; Jäsenkirje, syyskuu 1987; Jäsenkirje 5/1987. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA); Riitta Korhosen ja Hannu Säävälän matkaraportti: ei sanaakaan ilmoista ja maisemista...; Hannu Säävälä, Matka Intiaan matka itseen. Intian ja Bangladeshin raportteja, kirjoituksia ja artikkeleita. (P-SPA).

³⁸ Jäsenkirje 1/1988; Hannu Säävälän kirje Intian matkasta. Naini Tal 27.3.1988; Jäsenkirje 4/1988; Jäsenkirje 5/1988; Jäsenkirje 6/1988; Jäsenkirje 14.1.1990; Jäsenkirje 2/1990. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

tuovat hyvin esille sinänsä hyvin tyypillisen vieraan kulttuurin kohtaamisen problematiikan, jossa sopeutumisprosessi on ainakin kolmivaiheinen: euforia, kulttuurisokki ja sopeutuminen. Nämä kaikki vaiheet vaikuttavat siihen, miten yksilö kokee ja kuvaa vierasta kulttuuria.³⁹

Pääskyjen Intian ja Bangladeshin matkajat olivat tyypillisesti alussa tyytyväisiä näkemäänsä ja kokivat toisaalta kohtaamisen paljon odotetun kaltaiseksi. Valmistautuminen matkaan ja siihen liittynyt erilainen tiedonhankinta toimi oletusparadigmana ja turvallisen maailmankuvana. Kulttuurisokin vaikutus näkyi ärtyisyytenä, turtumisena ja vieraan kulttuurin kärjekkäänä ja mustavalkoisena arvosteluna, jossa paikallisten ihmisten toiminta saatettiin kuvata hyvin itsekkääksi, laiskaksi ja röyhkeäksi, mutta samaan raporttiin voi silti sisältyä ihailevaa kuvausta esimerkiksi intialaisten sosiaalisuudesta ja sen suomasta turvaverkosta. Solidaarisuus- ja oikeudenmukaisuus-näkökulmat hallitsivat vielä 1980-luvun puolenvälin vieraan kulttuurin lähestymistapaa. Toisaalta kulttuurisokki realisoi asioita suhteessa ihailevaan euforiaan, jolloin helposti myönnettiin, ettei vierasta kulttuuria erilaisine tapoineen voi täysin ymmärtää. Oman minän merkitys korostui ja runsas uusi pirstaleinen ja kaoottinen virikemaailma aiheutti torjuntaa, jolla pyrittiin suojelemaan omaa psyykettä. Raportit ja kirjeet sisältävät myös paljon hyvää analyttistä pyrkimystä, jossa näkyy voimakas pyrkimys ymmärtää kauppakumppaneita kulttuuriympäristössään ja siihen liittyvine ongelmineen. Tämä asetelma onkin aika tyypillinen länsimainen lähestymistapa, jolla on pitkät perinteet jo siirtomaakaudelta. Ongelmien kautta haettiin osaltaan oikeutusta omalle toiminnalle. Pääskyjen raportit ja kirjeet antavat kuitenkin varsin valistuneen ja kriittisenkin näkökulman jopa omien kauppakumppaneiden osalta, vaikka yhteisten intressien vaikutus näkökulmaan on selviö.⁴⁰

Matkat loivat myös hyviä henkilökohtaisia suhteita ja näin transferenssin (tunnepeilaus, siirtovaikutus) ja vastatransferenssin kautta muodostuneilla yhteisillä intresseillä oli eittämättä myös subjektiivista näkemystä lisäävä merkitys. Yhteisten intressien merkitys onkin tärkeä, sillä oman ja uusien kumppaneiden, toiminnan oikeutuksen selittäminen hyväksi on hyvin tyypillistä, jotta oma maailmankäsitys ja -kuva säilyisi riittävän eheänä. Toisaalta Pääskyjen matkaraporttien ote tuo esille pyrkimyksen tarkastella asioita monipuolisesti ja avoimesti, mikä tuotti merkittävää uutta tietoa tulevaa kaupankäyntiä ja avustustoimintaa ajatellen. Erittäin tärkeää uudessa omaehtoisessa kulttuurien lähestymistavassa oli se, että Pohjois-Suomen Pääskyille alkoi muodostua omaa empiriseen lähestymistapaan pohjautuvaa kulttuurikuvaa Intiasta ja Bangladeshista, joka välittyi edelleen kirjeiden ja raporttien kautta tuleville yhdistysaktiivisteille. Vanha välikäsien kautta välittynyt tieto korvattiin uudella henkilökohtaisella ja paremmalla otteella.

2.10. Nicaraguan Matagalpa ja Intian irulut

Vaikka matkustaminen ja tiedottaminen kehitysmaista tuli vallitsevaksi, niin Pohjois-Suomen Pääskyjen toiminta oli edelleen myös hyvin aktiivista, mistä eräänä osoituksena oli vuonna 1989 julkaistu oma lehti: Oulun Pääskyt. Vuoden tapaus oli myös "*banaanikamppanja*" nicaragualaisten hyväksi. Emmaus-kirpputorin leirin (28.5.-18.6.) tuotto haluttiin juuri ystävyyskaupunki Matagalpan hyväksi. Rauhankirjuri Muurmanskiin mainostettiin ja värvättiin kesämyyjiä Oulun torille ja Juuttiputiikkiin. Vaikka pieni ydinjoukko oli erittäin aktiivista, niin väen vähyys toiminnassa herätti kuitenkin huolta ja keskustelun tarvetta. Emmaus-leirin osanottajat, 5-10 henkeä

³⁹ Milton Bennett, *Towards Ethnorelativism: A Developmental Model of Interkultural Sensitivity*; Edward Taylor, *A learning model for becoming interculturally competent*; Adrian Furnham and Stephen Bochner, *Culture Shock*; Gitanjali Kolanad, *Culture Shock! India*; Teuvo Raiskio, *Euforiasta kulttuurisokkiin - yksilön kriisi värittää kuvaa vieraasta kulttuurista*.

⁴⁰ Intian ja Bangladeshin raportteja, kirjeitä ja artikkeleita; Pääskyjen matkaraportit 1991- ; Uudet matkaraportit. (P-SPA).

päivittäin, olivat hyvin tyytyväisiä Matagalpaan lähetettävään tuottoon niin tavaran kuin rahankin osalta (yli 20 000 markkaa).⁴¹

Matagalpa on Oulun nicaragualainen kummikaupunki. Tämä kummikaupunkitoiminta perustui auttamiseen ja Pohjois-Suomen Pääskyt halusivat olla tässä työssä mukana. Matagalpa oli sotatoimialuetta ja tämä aiheutti omat vaativat erityisongelmansa avustustoimintaa ajatellen. Tilanne esitettiin hieman yksipuolisesti siten, että korostettiin USAn tukemien cotra-sissien ”*surullisen suuria tuhoja myös Matagalpan maakunnassa*”. Avustusprojekti selkiytyi paikan päällä vuonna 1986 tehdyn oululaisvierailun ansiosta. Pääosin tarvittiin sairaalatarvikkeita, leikkausvälineitä, lääkkeitä; koulutarvikkeita, urheiluvälineitä, soittimia... Matagalpa herätti tarvetta erilaisille tuki- ja avustustoimille kuten haastekeräykselle Oulu-lehdessä. Pääskyjen Tuiran Emmaus-kirpputorin väki halusi osallistua omalta osaltaan kummikaupunki-projektiin.⁴²

Vuosi 1987 alkoi Pääskyissä tietysti edellisen vuoden tilin teolla. Avustamisen merkitys näkyi edelleen toiminnan tärkeänä painopisteenä. Vuoden aikana oli kertynyt lahjoituksina ja Emmaus-kirpputorin tuottona yli 45 000 markkaa. Tästä Thanaparan kangaspuuhanke sai 30 000, Cuna Nazareth 10 776 ja intialainen TDS järjestö 5 000 markkaa. TDS eli Tribal Development Society (alkuperäisheimojen kehitys-yhdistys), joka oli osa pienten paikallisten, Etelä-Intian Tamil Nadun osavaltion, kansalaisjärjestöjen liikettä 1970-luvulta alkaen. TDSn työ keskittyi metsästäjä-keräilijöinä aikaisemmin eläneiden iruloiden tukemiseen. ”*Mobilisoija-ryhmille*” oli ”*yhteistä ja olennaista työ kylätasolla kunkin alistetussa asemassa olevan ryhmän ongelmista lähtien*”. Ongelmiin ei silloisten uusien ideaalien mukaisesti pyritty vaikuttamaan ulkoa- tai ylhäältäpäin, vaan ”*pohjaa muutokselle rakennetaan alhaalta päin, yhdistymisen kautta*”. Verkostoituminen haluttiin mahdollisimman laajaksi käsittäen maattomien työläisten, kalastajien, kasityöläisiä ja naisten ryhmiä. Omissa ja yhteisissä kokouksissa etsittiin ratkaisuja yhteisiin ongelmiin. TDSn yhteydessä nostettiin esille myös suurempi järjestö VCDS (Village Community Development Society). Järjestöjen toimintaa verrattiin viime vuosisadan vaihteen (1900) Suomen vastaavaan osuus- ja yhdistystoiminnan syntyyn, joista poiki erilaista osuuskuntien kauppatoimintaa; maamiesseuroja, ammattiyhdistyksiä... Pääskyt näkivät VCDSn toiminnassa uutta ammatillista järjestäytymistä kehitys-ajatuksen ja yhteisen verkostoitumisen puitteissa. Pyrkimys avustuksista kaupankäyntiin oli myös selvästi näkyvissä yhdistyksen 1980-luvun lopun ideaaleissa, joita tuki myös Suomessa vierailut intialainen Mr Sinha (EMasta) näkemyksineen.⁴³

Irulat olivat aikaisemmin pyynti-keräilykulttuurin kansaa, joilla on käärmeisiin liittyvää erityisosaamista kuten niiden metsästys ja myrkyn hyötykäyttö. Irulat eivät kuuluneet Intian kastijärjestelmän piiriin ja tästäkin johtuen heidän yhteisö rakenteensa ei ole kovin hierarkkinen kuten esimerkiksi viljelykulttuurissa on yleensä tapana. Heidän elämässään voitiin nähdä perustellusti, esimerkiksi eteläisen Afrikan bushmannien tapaan, sukupuolten välistä tasa-arvoa ja naisten suhteellisen vahvaa asemaa yhteisössään. Iruloiden asemaan vaikutti Intian viljelevän valtaväestön levittäytyminen vanhoille nautinta-alueille, jolloin metsästyksen ja keräilyn riittävyys elinkeinoina heikkeni.⁴⁴

Iruloiden aseman nostaminen Pääskyjen tietoisuuteen sopi hyvin tämän ajan henkeen, jossa ”luonnonkansojen” elämä nähtiin selkeän uhattuna ja usein hyvin emotionaalinen asennoituminen johti jopa etnoromanttisiin näkemyksiin varsinkin suhteessa alkuperäiskansojen aikaisempaan elämänmuotoon, jotka koettiin menetetyiksi tai

⁴¹ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1989. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Jäsenkirje 2/1989; Jäsenkirje kolome/1989. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

⁴² Tiedote 6/1986, marraskuu. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

⁴³ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1987. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Vuoden 1987 ensimmäinen tiedote; Jäsenkirje 4/1989. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

⁴⁴ Tribal Development Society, Development Efforts Amongst Irula Tribals of Chengalpattu District 1986-1997, An Evaluation. Februari 1997. KEYSTONE - A Group for Eco-development Initiatives; Teuvo Raiskio, Bushmannileirissä ja suomalaisessa postkolonialismissa. Oulu 1997.

ainakin uhatuiksi. Länsimaiset matkaajat ja jopa monet tutkijat halusivat esiintyä alkuperäiskansojen pelastajan roolissaan ja sortuivat siten määrittelemään näiden kansojen oletettua hyvää pääosin länsimaisista malleista käsin. Iruloiden aseman parantamisen mallina nähtiin kotoinen yhdistys- ja osuustoiminta sovellutuksineen. Tällöin järjestöaktivistien ja näiden yhteiset toiminnalliset intressit (taloudelliset, näkemykselliset; emotionaaliset), niin Suomessa kuin Intiassa, vaikuttivat projektin sisältöön merkittävästi. Toiminnan kohteena olleiden paikallisten ihmisten tarpeiden kuuntelu saattoi osin jäädä tämän omien, ja paikallisten aktivistien yhteisten, etujen määrittelyn ulkopuolelle. Tämä asetelma saatettiin silti selittää hyvää tarkoittavaksi juuri paikallisten aseman, kuten iruloiden, turvaamiseksi - ja sitä edelleen parannettavaksi. Työn tärkeyden ja jatkuvuuden osoittaminen erilaisessa tiedottamisessa palvelee eniten niitä, jotka suoranaisesti hyötyvät kulloisestakin kehitysprojektista. Tämän oikeutuksen selittäminen vaatii yleensä ideologista tiedollisesti tarkoitushakuista perustaa ja lisäksi riittävän emotionaalista asetelmaa, joka vetoaa ulkopuolisiin rahoittajatahoihin taustaryhmineen.

2.11. Ekologinen Kudumbam

Vuonna 1990 Pääskyjen uudeksi avustuskohteeksi nousi Etelä-Intiassa, Tamil Nadussa, sijaitseva Kudumbam-järjestö ja siihen liittyvä ekomaatila, joka oli aloittanut toimintansa jo 1980-luvun alussa aikuiskoulutusjärjestönä. Järjestön syntyyn vaikuttivat paikalliset ympäristöongelmat kuten tehomaatalouden vaikutus, metsiä hävittävät hakkuumenetelmät, eroosio, vesipula... Kudumbamilaiset vuokrasivat maa-alueen ja alkoivat etsiä ekologisesti sopivia kasveja ja uusia viljelymenetelmiä yhdistettynä maanparannusohjelmaan. Kylän nais- ja nuorisojärjestöt viljelivät hyötykasveja erilaisiin tarkoituksiin: rehuksi, käsitöiden raaka-aineeksi, polttopuuksi ja ruokavalion täydentäjäksi. Maatilasta tuli myös mallitila, joka opetti uusia viljelymenetelmiä paikallisille. Avustuksen tarpeellisuus tuli ajankohtaiseksi vuonna 1990, koska kudumbamilaiset olivat laajentamassa toimintaansa niin maa-alueen osalta kuin opetustoiminnan suhteen. Uudelle isommalle alueelle rakennettiin kirjasto, konttoritiloja, ruokasali ja majoitustila. Pääskyt lupautuivat osaltaan tukemaan hanketta yhdessä Lundin Pääskyjen ja Ruotsin valtion Kehitysyhteistyölaitoksen SIDAn kanssa.⁴⁵

Ekomaatilan tukeminen sopi hyvin paitsi ajan henkeen myös Pohjois-Suomen Pääskyjen perinteeseen, sillä suhde ympäristöön nostettiin hyvin tärkeäksi jo yhdistyksen perustamisen alkuvaiheessa. Esimerkiksi ympäristökysymysten globaalinen luonne nostettiin näkyvästi esille jo 1970-luvun lopulla. Uusiutuvien luonnonvarojen suosiminen kaupankäynnissä ja pyrkimys ekologisten periaatteiden noudattamiseen, niin avustuskohteissa kuin kaupassa, tulivat merkittäviksi tekijöiksi erityisesti tultaessa 1990-luvulle.

3. Lama siivitti kohti reilua kauppaa

3.1. Lama ja Emmaus-kirpputorin loppu

Vuosi 1991 alkoi jäsentiedotteessa matkakertomuksilla Aasiasta: Intiasta, Nepalista, Malesiasta, Thaimaasta... Länsimainen kuva islamilaisesta maailmasta tuli esille tavalla, jossa pyrittiin kulttuurirelativismiin eli ymmärtämään islamilaista maailmaa (esimerkiksi naisen asemaa) sen omista lähtökohdistaan käsin. Juuttiputiikissa työvoima vaihtui tuttuun tyyliinsä ja Tuiran kirpputoria pyrittiin pitämään vielä pystyssä.⁴⁶

⁴⁵ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1990. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Kudumbam & Kolunji. (P-SPA); Jäsenkirje 5/1990. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

⁴⁶ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1991. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Jäsenkirje 1/1991. Pia Volotinen ja Merja Kokkonen kirjoittivat matkastaan; Jäsenkirje 2/1991; Jäsenkirje 3/1991: Jäsenkirje 4/1991. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).

Suomeen iskenyt syvä lama nähtiin yhtenä selittävänä syynä siihen, että Emmaus-kirpputorin toiminta hiipui vuoden 1991 aikana ja se päätettiin sulkea lokakuussa. Lamavuosien aikana yleinen kirpputoritoiminta laajeni voimakkaasti ja lisäsi alalla kilpailua, joka näkyi myös Emmaus-kirpputorien myynissä. Myös raha-avustusten määrät laskivat huolestuttavasti ja jäsenkirjeessä esitettiin vetoamus avustusten puolesta, jotta sitoumukset perinteisiin avustuskohteisiin Bangladeshiin, Intiaan ja Peruun voitaisiin täyttää. Myös kaupankäynti Juuttiputiikissa väheni ja tukkukauppa Suomen kehitys- ja maailmankauppojen kesken hiljentyi selvästi.⁴⁷

Laman vaikutusta oli myös se, että uusiin avustuskohteisiin suhtautuminen muuttui aikaisempaa torjuvammaksi. Juuttiputiikkiin panostaminen vastaavasti lisääntyi ja myyjä-koulutukset vapaaehtoisille käynnistettiin uudelleen ("intensiiivikurssi" 1.2.1992). Vuoden teema Pääskyissä oli "500 vuotta Amerikan valloitusta ja vastarintaa" ja tähän liittyi näyttelyn järjestäminen pääkirjastoon aiheena sademetsän luonto ja shamanistiset kokemukset. Amerikka-teemaan sopi myös pohdiskelu Nicaraguasta. Vallan vaihtumisen myötä, sandinistien hävittyä vaalit, monet järjestöt olivat lopettaneet avustamisen ja tämä aiheutti tietysti ongelmia esimerkiksi sairaanhoidossa. Tämä herätti myös keskustelun siitä, että vääristääkö ulkomaanapu Nicaraguan mahdollista omatoimista kehittymistä taloudessa ja julkisessa sektorissa? Lama-ajan ongelmat Suomessa hallitsivat vielä jäsenkirjeitä. Silti vetoaminen avustuskohteiden puolesta jatkui ja pyrittiin vertailemaan kotoisia oloja vielä hyväksi verrattuna Bangladeshin ja Intian kauppakumppaneiden oloihin, joissa väitettiin eletävän "paljon todellisempaa lamaa". Huoli Pääskyjen toiminnan jatkuvuudesta sai näin perinteisiä arvottavia sävyjä, jossa verrattiin kehittyneitä ja kehitysmaita keskenään. Toinen merkittävä laman ja uuden itsekkäämmän arvomaailman mukanaan tuoma huoli oli prosenttiliikkeen hiipuminen. Haluttiin uutta vastarintaa ja prosenttiliikettä valtion karsiman kehitysyhteistyö-määrärahojen vuoksi.⁴⁸

3.2. Vanhan Emmaus-arvomaailman kaipaus

Pääskyjen vierailut yhteistyön kehittämiseksi erityisesti Bangladeshiin ja Intiaan jatkuivat entiseen malliin. TDS herätti sekä ihastusta että myös harmia siitä, että avustukset sille jäivät pieniksi. Toisaalta TDS pyrki painostamaan Pääskyjä, jotta avustussummat olisivat olleet suurempia. Lamavuodet näkyivät myös siten, että jäsentiedotteissa alkoi painottua jälleen kotimaan asiat ja niihin liittyneet Pääskyjen vaikeudet ja huonot tulevaisuuden näkymät. Yhdistys peräsi myös rästissä olleitten jäsenmaksujensa perään. Avustusten määrät romahtivat ja vaikka Juuttiputiikin myynti säilyikin kohtuullisena, niin tukkumyynti oli heikkoa ja huoli täydestä varastosta ilmensi ajan varovaista henkeä. Vuoden 1993 aikana mukavia ulkomaan välipaloja tarjosivat Bolivian kuulumiset, pohjoismainen Emmaus-tapaaminen Tanskassa. Kotimaassa innosti Emmaus-perinne lähinnä "Västervikin" (Tammisaaren Pääskyt ja Emmaus) kuulumisina. Vanhaa Emmaus-henkeä ja siitä innostuneita ihmisiä haluttiin pontevasti mukaan toimintaan. Toisaalta nostettiin henkeä esimerkiksi vetoamalla liikkeen alkusankarin Abbe Pierren ajatuksiin.⁴⁹

Lamavuosien vaikeudet selvästi palauttivat Pääskyt juurilleen etsimään tukea toiminnalleen ja arvomaailmalleen, joka tapahtui pääosin pyrkimyksenä herättää liikkeen alkuaikojen perinnettä palvelemaan uusia tarpeita ja päämääriä. Perinteisten arvojen kaipaus oli tälle ajalle laajemminkin hyvin tyypillistä, jossa koettiin turvattomuutta. Arvoja etsittiin paitsi filosofiasta myös ennen kaikkea uskonnosta ja

⁴⁷ Jäsenkirje 8.8.1991.; Jäsenkirje 5/1991. Hei. ja terveiset Juuttiputiikista. Jäsenkirjeet1978-95. (P-SPA).

⁴⁸ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1992. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Jäsenkirje 1/1992; Jäsenkirje 2/1992; Jäsenkirje 3/1992. Seija Sulkula kertoi Juuttiputiikissa Nicaraguan kokemuksistaan; Jäsenkirje 4/1992. Jäsenkirjeet1978-95. (P-SPA).

⁴⁹ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1993. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Jäsenkirje 1/1993; Jäsenkirje kevät 1993; Tunnelmia ja kuulumisia Västervikistä; Jäsenkirje toukokuussa 1993; Hyvät Pääskyjen ja Bangladeshin ystävät. Oulu 7.6.1993; Jäsenkirje 18.10.1993; Jäsenkirje 1/1994.; Jäsenkirje 2/1994; Jäsenkirje 3/1994; Jäsenkirje 4/1994; Jäsenkirje 2/1995. Jäsenkirjeet1978-95. (P-SPA).

erilaisista mystisistä, myyttisistä asioista. Vanha arvomaailma myytteineen oli usealle toiminnalle keino hankkia oikeutusta. Alkumyytin käyttö antoi pirstaleiseen kaoottisuuteen uskottavuutta, perinnettä - kaivattua illuusiota tutusta turvallisesta maailmasta.

3.3. Hallituskatu 10 - myönteistä ajattelua ja toimintaa

Pääskyjen ja Juuttiputiikin uusivuosi 1995 alkoi muutolla nykyisiin tiloihin. Tämä herätti suurta innostusta. Myymälän liiketila (47 neliömetriä) ”on valoisa kulmahuone kolmella näyteikkunalla; tulemme varmasti huomatuksi vilkkaasti liikennöidyssä risteyksessä”. Yhdistyksen tiloja on myös kellarikerroksessa, jossa myös sijaitsee Juuttiputiikin varasto. Paikka vaati hieman remontointia ja ”Yhdistys-sosiaalitalasta oli tarkoitus luoda viihtyisä kohtaamis- ja kokoontumispaikka, siis varsinainen Pääskypesä, jossa yhdistystoiminnan uudet ideat voivat lennellä mappirivistöjen välissä”. Uusi myymälä oli auki klo 18 asti ja tämä vaati uusien vapaaehtoismyyjien hankkimista ja kouluttamista. Jäsenkirjeissä näkyy myös uutta toiveikkuutta tulevaisuutta ajatellen. Laman voittamiseen jaksettiin uskoa uuden myymälän myötä. Luontokaupan lakkauttamisen myötä luonnonmukaisten pesuaineiden myynti siirtyi Juuttiputiikkiin. Joulunalusmyynti olikin rohkaisevan hyvä ja Juuttiputiikkia kannatti pitää auki myös sunnuntaisin. Merkittävää uutta linjanvetoa yhdistyksessä oli myös se, että Virpi Kaartisesta, joka oli Suomessa tunnettu kehitysmaakauppa-aktivisti, tuli uusi toiminnanjohtaja. Laajemmin herätti ajatuksia sekä Suomen EU -jäsenyys että edelleen Emmaus-liike alkumyytteineen. Pääskyjen yhteiset Emmaus-ateriat olivat myös hyviä sosiaalisia tilaisuuksia tiedottamiseen ja ideologian pohtimiseen lamasta nousevassa Suomessa.⁵⁰

Lamavuosien huoli ja epävarmuus alkoi jo selvästi vähentyä vuonna 1996. Ajan henkeen kuuluva myönteinen ajattelu sai entistä enemmän tilaa. Toiveikas ja luottavainen ilme jatkuvuuteen hallitsi jo jäsentiedotteiden yhdistyskuvaa. Myynnit sujuivat hyvin ja uusia ihmisiä tuli toimintaan mukaan vapaaehtoisoulutuksen myötä. Juuttiputiikin työvoimatilanne oli poikkeuksellisen hyvä. Tavaratoimitukset tulivat kauppakumppaneilta: MCCstä juuttipaperia, eläinperheitä ja palapelejä. Thanaparan juuttikassikollit täyttivät vielä varastoa. SIPAn Bethanyn kassit ja RTUn batiikit olivat tulossa. Näiden Intian ja Bangladeshin kauppakumppanien luokse matkaava innokas joukko lähti matkaan joulukuussa. Innostusta ja mielenkiintoa kuvasti myös se, että ”Kolmannen maailman” problematiikkaa puitiin erilaisissa seminaareissa ja opintopiireissä. Vaikka kaupankäynti oli jo hallitsevaa Pääskyjen toiminnassa, niin perinteinen työleiri 26.6 - 10.7.1996 oli myös kesän tapaus, jossa ”Kehitysmaakauppapurjelaiva” Estellan tulo oli odotettu vieras yhdessä Matagalpa-seuran kanssa.⁵¹

Lama-aika selvästi keskitti Pääskyjen toiminnan Juuttiputiikin ympärille ja vahvisti siten ajatuksia reilusta kaupasta. Emmaus-kaipaus oli selvästi enemmän perinteisen arvomaailman kaipuuta muuten niin epävarmassa ja kaoottisessa kotimaan tilanteessa. Juuttiputiikki oli se linnake, jonka ympärille lamavuosien toiminta ja tulevaisuuden usko rakentui. Pääskyt pitivät siten tietoisesti ja/tai tiedostamatta kiinni yhdistyksen kantavasta ”alkumyytistä” eli Suomen vanhimmasta kehitysmaakaupasta. Siihen kytkeytyi myös se arkipäiväinen todellinen paikallinen Pääskyjen arvomaailma, joka pyrki kohti reilua kauppaa - ja myös irti vanhasta auttamisen ideologiasta. Vanha ja uusi arvomaailma kävivät vielä jonkin verran käsikkäin, mutta käytännössä Pääskyt hylkäsivät suuren osan vanhaa Emmaus-perinnettään ja suuntasivat kohti reilua kauppaa, jonka orastavat juuret olivat myös yhdistyksen alkuvaiheesta periytyviä. Tähän

⁵⁰ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1995. Pöytäkirjat 1977-. (P-SPA); Jäsenkirje 1/1995; Jäsenkirje 3/1995; Jäsenkirje 8.6.1995 Juuttiputiikki; Jäsenkirje 8.8.1995; jäsenkirje 25.9.1995; Jäsenkirje 28.11.1995. Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA); Kuukausittainen myynti Juuttiputiikissa 1990-2000.

⁵¹ Hallituksen kokousten pöytäkirjat vuonna 1996. Pohjois-Suomen Kehitysmaayhdistys Pääskyt ry. Hallituksen pöytäkirjat -96; Jäsenkirje 15.1.1996; Jäsenkirje 22.3.1996; Jäsenkirje 29.7.1996; Jäsenkirje 3.10.1996. Syksyisiä terveisiä Juuttiputiikista; Jäsenkirje 28.11.1996. Jäsenkirjeet 1996-. (P-SPA).

linjanvetoon vaikutti myös se seikka, että toimintaan tuli mukaan paljon uusia nuoria ihmisiä eli Pääskyissä tapahtui eräänlainen sukupolven vaihdos. Nuori sukupolvi ei enää kokenut Emmaus-ideologiaa omakseen, vaan uutena ideaalina nähtiin selvästi reilun kaupan edistäminen. Nykyiset elämänarvot, joissa on selviä neoliberalistisia vaikutteita, korostavat markkinoiden tärkeyttä ja tämä seikka näkyy myös Pohjois-Suomen Pääskyjen arvomaailmassa. Tällöin kauppa ideaalina ja kehitysmaiden yhtenä ongelmien ratkaisukeinona nousee keskeiseksi asiaksi.

3.4. Pääskyt toimii nuorten naisten energialla

Vuoden 1997 helmikuussa Intian matkaajat olivat palanneet takaisin ja tätä matkapalautetta haluttiin hyödyntää entistä paremmin teemailloissa ja kokouksissa pohdittaessa tilannetta suhteessa Pääskyjen kauppakumppaneihin. Thanapara -ilta nuorisokahvila Waldassa toi esille selkeän linjan, jossa perinteinen kaupankäynti osuuskunnan kanssa oli Pääskyjen toimintamuoto eikä muuhun suoraan avustustoimintaan haluttu enää panostaa. Toisaalta avustusten määrä oli edelleen vähentynyt ja Pääskyjen omien perinteisten avustuskohdeiden (Cuna Nazareth, TDS ja Kudumbam) suorittaminen ei antanut paljon pelinvaraa uusille kohteille. Suhtautuminen suoraan avustamiseen herätti myös närää ja se nähtiin kuuluvaksi vanhaan länsimaiseen holhoavaan ja ohjailevaan kehitysmaakuvaan, jossa heijastui yhä kolonialismin ja jälkikolonialismin arvomaailmaa. Muuttuvaa ideaalia kuvasti myös se, että Kehityskaupalehti muutti nimensä Maailmankaupalehdeksi. Reilun kaupan kampanja oli vuoden merkittävä asia. Maailmankauppojen verkosto "NEWS!"n koordinoima "Made in Dignity" - kampanja pyrki tuomaan esille *"suurelle yleisölle, tiedotusvälineille ja poliitikoille reilun kaupan laajaa merkitystä ja vaatia parempia työolosuhteita maailmanlaajuisessa kaupassa"*. Myös naisten asema ja ympäristökysymykset reilun kaupan puitteissa haluttiin nostaa esille. Pääskyjen mielenkiinto oli selvästi myös Aasian ulkopuolella, sillä Afrikka-teemat olivat iltamissa ja opintopiireissä esillä. Myönteinen ja tulevaisuuteen luottava ilmapiiri hallitsi Pääskyjen toimintaa kun menttiin kohti vuosituhannen loppua. Pieninä marginaalisina säröinä oli parin vapaaehtoistyöntekijän epärehellisyydet Juuttiputiikin raha-asioissa, mutta pääsääntöisesti nuorten naisten energialla toimiva Pääskyt ry selvisi lamavuosista varsin kunniaakkaasti kohti reilua kauppaa - ja vanhaa avustamisen ideologiaa tarkistaen.⁵²

Pohjois-Suomen Pääskyt ovat olleet aina nuorta joukkoa, jossa erityisesti nuoret naiset ovat olleet toiminnan jatkuvuuden kannalta keskeisessä asemassa. Miehet ovat olleet vähemmistönä Pääskyjen toiminnassa. Hannu Säävälä on merkittävänä pitkäaikaisena (1980-luvun alkupuolelta 1990-luvulle) vaikuttajana harvinainen poikkeus muuten naisvaltaisessa yhdistyksessä. Aktiivit ovat olleet myös pääosin opiskelijoita ja tämä on osaltaan sekä innostanut samanhenkisellä sosiaalisuudella, mutta myös rajoittanut ajankäyttöä Pääskyjen hyväksi. Nuoruus on tuonut mukanaan innokkuutta ja energistä voimaa, mutta myös jonkin verran lyhytjänteisyyttä - ja uskottavuuden ongelmaa. Yhdistyksessä on myös pelätty leimautumista aikamme ääriliikkeisiin kuten kettutyttöihin.⁵³ Pitempiaikainen sitoutuminen on ollut yleensä muutamien aktiivien varassa. Myös palkkatyössä olleet työntekijät ovat määräaikaaisia, joista selvän poikkeuksen ovat muodostaneet toiminnanjohtajat, jotka ovat olleet siltana ja jatkuvuuden turvana erityisesti 1990-luvun loppupuolella. Tämä on väistämättä

⁵² Jäsenkirje 17.2.1997; Tiedote myyjäkoulutukseen osallistuneille 1.4.1997; Jäsenkirje 2.10.1997; Jäsenkirje 22.10.1997. Jäsenkirjeet 1996-. (P-SPA); Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1996 - 1998. Toimintakertomus 1998; Toimintasuunnitelma 1999. Hallituksen pöytäkirjat -96 -. (P-SPA); Sari Ung, Olipa kerran maa. Kehityskaupalehden vapaaehtoistyöntekijöinä toimivien nuorten maailmankuva; käsityksiä luonnosta, ihmisestä ja yhteiskunnasta; Kohtaa Afrikka aamiaisella, reilua kauppaa Afrikan kanssa. 11.10.1996, Euroopan reilun kaupan päivä (esite); Reilua kauppaa ihmisistä ja ympäristöstä kunnioittaen. Euroopan maailmankauppojen kampanja 1997-1998. Made in Dignity-kampanja. (P-SPA)

⁵³ Jäsenrekisteri; Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA); Piia Saaren haastattelu 1.2.2000; Hanna Kuuluvaisen haastattelu 8.3.2000.

lisännyt myös toiminnanjohtajien valtaa yhdistyksessä jo siitä syystä, että käytännön osaamisen jatkuvuuden tieto/taito on kasaantunut heille. Pääskyjen hallitus, jolle korkein päätösvalta kuuluu, onkin tahtoen ja/tai tahtomattaan luovuttanut osan vallastaan toiminnanjohtajalle juuri arkipäivän käytännöissä. Tähän tehtävänjaon ongelmaan pyrittiin osaltaan vaikuttamaan vuosituhannen vaihteessa perustamalla hallituksen alaisuuteen vapaaehtoisryhmiä: tiedotus, kauppakumppanuus ja vapaaehtoisuskoulutus.

Yhdistyksessä on myös tyypillisesti sisäpiirisyyden ongelmaa, jossa tuttavalliset suhteet ja ystävyys ovat aika määräävässä asemassa, jolloin käytännöt voivat jumittua liian sisäpiirisiksi, eräänlaiseksi osakulttuuriksi, joka voi torjua erilaisuutta itseään uhkaavana. Ystävyyssuhteiden ja niiden yhteisten intressien vaikutus on näkynyt, Virpi Kaartisen jälkeen, esimerkiksi toiminnanjohtajien valinnoissa, jolloin on haluttu tehtävään selvästi omaan Pääskyjen piiriin kuuluva henkilö. Asian valmis tuntemus ja ihmissuhdeverkosto ovat tietysti myös suuri etu, mutta ulkopuolisuuden tarjoama tuulettava, ja uusia näkökulmia antava, mahdollisuus jää silloin vastaavasti vähäisemmäksi.

Pohjois-Suomen Pääskyjen työpaikkailmapiiri on aika tyypillinen. Kun tulin töihin joulukuun alusta 1999, niin työilmastossa oli havaittavissa uupumista. Työsuhteiden määräaikaisuus osaltaan vaikuttaa ilmapiiriin ja motivaatioon. Selvän työjaon puuttuminen aiheutti myös ongelmia, jota pyrittiin korjaamaan vuoden 1999 lopulta alkaen. Uuden työntekijän oman paikan ottaminen vie aikansa, eikä Pääskyt ole mitenkään erilainen työyhteisö ihmissuhteiden pinnanalaisten seikkojen vaikutuksen osalta, joka näkyy esimerkiksi siinä, että uuden työntekijän innokas ote saattaa herättää joissakin vastarintaa ja tarvetta sosiaalista yksilö työyhteisön kaltaiseksi. Erilaiset sinänsä työyhteisöille aika tyypilliset defenssit, aina heijastuksista syntipukkiin, ovat ajoittain nähtävissä. Myös Pääskyissä ajoittain jyllää kateus, joka on monen työpaikan valitettava polttoaine ja moottori.

Pääskyjen työyhteisössä on kuitenkin leimallista innostus, yrittäminen ja pyrkimys toisten työntekijöiden kunnioittamiseen. Innokkuus näkyy myös selvästi yhdistyskuvassa ja moni vapaaehtoinen saa Pääskyistä osaltaan hyvää merkitystä elämälleen toiminnan ja sosiaalisuuden muodossa. Yhdistyksessä onkin havaittavissa selvästi kaksi työkulttuuria, innokkaiden vapaaehtoisten lähinnä iltatyö-kulttuuri ja tavallisempi päivittäinen palkkatyön kulttuuri, jossa on myös määräaikaisten työsuhteiden tuomaa työ- ja ihmissuhdeongelmaa.⁵⁴

3.5. Pohjois-Suomen Pääskyt ry

Merkittävä linjanveto oli yhdistyksen nimen muuttaminen 3.11.1999 siten, että ongelmallinen termi ”Kehitysmaa-yhdistys” jätettiin pois.⁵⁵ Nimen muutos, ja lyhennys, kuvastaa hyvin sitä uutta kehityslinjaa, joka oli jatkunut jo pitkään 1990-luvulla, jossa pyrkimys pois vanhasta kehitysmaa-ajattelusta yhtyi uusiin ihmiskäsityksiin ja kritiikki länsimaisen kehitysajatuksen yksipuolisiin näkökulmiin. Toisaalta jatkuvat käytännön kohtaamiset kauppakumppaneiden kanssa ja kritiikki Emmaus-perinteen avustamista kohtaan edesauttoivat nimen täsmentämisessä. Kehitysmaa-termi liittyy siihen samaan arvottavaan ryhmään kuin aikaisemmin suosittu nimi ”kolmas maailma” tai puheet köyhistä maista. Nykyisin usein käytetty jako ”etelä ja pohjoinen” nostaa myös helposti esille vanhan vastakkainasettelun arvoasetelmiseen.

⁵⁴ Teuvo Raiskion osallistuva havainnointi Pohjois-Suomen Pääskyissä 1.12.1999 alkaen; kokemuksiini erilaisista työyhteisöistä vuosina 1972-2000; Teuvo Raiskio, Selkeydestä tietoa jakaviin tutkimusjoukkueisiin: kasvatuksen ympäristön monikulttuurisessa ja perinteisessä kentässä. Raportti Oulun opettajankoulutuslaitoksen tutkimustoiminnasta 19.1.1999. Raportti selvitti myös työilmastoa ongelmiseen ja mahdollisuuksiin.

⁵⁵ Pohjois-Suomen Pääskyt ry. SÄÄNNÖT; Patentti ja rekisterihallitus, yhdistysrekisteri. Ote yhdistysrekisteristä. Oulun maistraatissa 25. marraskuuta 1999. Yhdistysbyrokratia: Yhdistysrekisteri. Säännöt. (P-SPA).

Nimen muutos toisaalta kuvastaa yhdistyksen historiaa varsin hyvin. Pääskyjen Pohjois-Suomen osasto muuttui itsenäistyttyään vuonna 1981 muotoon Pohjois-Suomen Kehitysmayhdistys Pääskyt ry ja samalla hylättiin ”kehitysapu”-termi. Kehitysmayhdistyksen poisjättäminen nimestä kuvastaa 1990-luvun pyrkimystä reiluun kauppaan, mutta jättää toisaalta pois sen aikaisemman toiminnan suuntaa täsmentäneen ilmaisun - kehitysmayhdistys. Tästä herää jälleen kysymys siitä, että vastaako uusi nimi myös toiminnan todellista sisältöä. Varmasti pääosin näin onkin, mutta kehitysmayhdistyksen poisjättäminen voi olla myös merkki kätkeytyneestä viitekehiksestä, jossa problemaattinen asia siivotaan pois näkyvistä, mutta se on silti mukana käytännössä. Pohjois-Suomen Pääskyt käyvät edelleen perinteensä mukaisesti kauppaa kehitysmaiden kauppakumppaneidensa kanssa.

3.6. Uusin säännöin kohti vuotta 2000

Uusien vuonna 1999 laadittujen sääntöjen mukaan Pohjois-Suomen Pääskyt ry on ”uskonnollisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumaton. Yhdistyksen toiminnan tavoitteena on edistää sosiaalista ja taloudellista tasa-arvoa maailmanlaajuisesti. Yhdistys pyrkii lisäämään teollisuusmaiden ja kehitysmaiden välisen kaupankäynnin oikeudenmukaisuutta ruohonjuuritasolla sekä syventämään kuluttajien tietämystä kehitysmaista ja vaihtoehtoisista kulutustavoista”. Edelleen pyritään myymään kehitysmaissa toimivien, järjestäytyneiden käsityöyhteisöjen tuotteita Suomessa. Yhdistys ei tavoittele voittoa, vaan saatu myyntituotto pyritään mahdollisimman suuressa määrin käyttämään avustustoimintaan kehitysmaissa sekä tiedotustoimintaan kotimaassa. Avustustoimilla pyritään tukemaan sellaisia kehitysmaiden paikallisia ryhmiä, joilla on tavoitteena ihmisten elinolojen pysyvä parantaminen. Yhdistys voi sekä järjestää kehitysmayhdistyksiä näyttelyitä, opintopiirejä, tiedotustilaisuuksia ja seminaareja että julkaista lehteä tai muuta tiedotusmateriaalia.⁵⁶

Pääskyt ovat myös kiteyttäneet toimintansa ”yrityskonsultaation toimintaidean” muotoon: ”Pohjois-Suomen Pääskyt ry haluaa edistää ihmisten tasa-arvoa harjoittamalla reilua kauppaa ja tiedottamalla maailmankaupan epätasa-arvosta ja vaihtoehtoisista kulutustottumuksista. Pohjois-Suomen Pääskyt ry on kehitysmayhdistys, joka tarjoaa vapaaehtoisille, yhteiseen tavoitteeseen pyrkiville konkreettista tekemistä ja mahdollisuuden koulutukseen ja oppimiseen. Yhdistys pyrkii siihen, että muutkin kaupat omaksuisivat reilun kaupan periaatteet”.⁵⁷

Vuonna 1999 jäsenmaksun suuruus oli 80 markkaa; ”opiskelijat, eläkeläiset, työttömät ym. köyhät” 40 markkaa. Avustuskohteina oli edelleen Kudumbam ja Cuna Nazareth. Emmaus-järjestö täytti 50-vuotta ja juhlat pidettiin Upsalassa 29.-30.5. Pääskyt sai intialaisen vieraan (Atal Behari Sharman). Toiminnanjohtaja, Piia Saari, oli Intian matkalla tutustumassa kauppakumppaneihin ja Intian elämään yleensä. Matkan muut osanottajat palasivat jo tammikuussa takaisin ja kertoivat reissun olleen erittäin onnistuneen Intian Kudumbamissa ja Palamissa; Bangladeshin Thanaparassa ja MCC:n eri tuottajien luona. Poikkeuksena oli TDS (Tribal Development Society). Heidän projektinsa ei ollut toiminut sovitulla tavalla. Järjestön, jonka tarkoituksena oli levittää tietoa iruloiden keskuudessa heidän oikeuksistaan, taustalta löytyi erilaisia väärinkäytöksiä - rahoituksen saamiseksi. Pääskyt olivat tukeneet kyseistä järjestöä, joka oli antanut harhauttavaa tietoa toimistaan ja asemastaan.⁵⁸

⁵⁶ Pohjois-Suomen Pääskyt ry. SÄÄNNÖT; Patentti ja rekisterihallitus, yhdistysrekisteri. Ote yhdistysrekisteristä. Oulun maistraatissa 25. marraskuuta 1999. Yhdistysbyrokratia: Yhdistysrekisteri. Säännöt. (P-SPA); Piia Saari, Pohjois-Suomen Pääskyt - Emmaustyötä vai maailmankauppaa?; Piia Saaren haastattelu 1.2.2000.

⁵⁷ ”Toimintaidea”. Pohjois-Suomen Pääskyt ry:n ilmoitustaulu; Piia Saaren haastattelu 1.2.2000.

⁵⁸ Jäsenkirje 1/1999; Jäsenkirje 3/1999. Jäsenkirjeet 1996-. (P-SPA).. Hallituksen kokousten pöytäkirjat 1999 - 2000; Toimintasuunnitelma 1999. Hallituksen pöytäkirjat -96 -; Pohjois-Suomen Pääskyt ry., Hallituksen pöytäkirjat 1999-. (P-SPA); Piia Saaren valokuva-albumi: Matkalla Intiassa ja Bangladeshissa 22.11.1998 - 30.4.1999.

Tuoreet matkaraportit toivat esille selviä puutteita ja suuria epäselvyyksiä TDSn toiminnasta. Näkemystä vahvisti myös Pääskyjen toimesta laadittu Keystone-raportti, jossa intialainen ryhmä arvioi, arvioi, järjestön toimintaa. Ryhmän laatimat raportit ovat kriittisiä ja tieteellisellä otteella tehtyjä. Keystone-ryhmällä on jonkin verran intressiristiriitaa suhteessa TDSiin, koska molemmilla on projektitoimintaa iruloiden keskuudessa. Kuitenkin Keystone-raportti ja Pääskyjen havainnot TDSn osalta kertovat samansuuntaista näkemystä ja tulkintaa. Erityisesti uuden tiiliprojektin ympärillä oli paljon epäselvyyksiä eikä sen tulevaisuuteen voinut enää täysin luottaa. Toisaalta johdon raha-asiat ja omavaltaisuus ei sopinut Pääskyjen asettamiin ihanteisiin omatoimisuudesta ja tasa-arvosta suhteessa avustuskohteisiin. TDSn johto oli myös väittänyt Pääskyjen olevan heidän ainoa tukijansa, mutta näin ei ollut.⁵⁹

Matkalla tarkastettavat kohteet pyrkivät ymmärrettävästi esiintymään tavalla, joka miellyttää Pääskyjä. Tämä tuli esille siten, että paikalliset organisaatiot pyrkivät esimerkiksi esiintymään uskonnollisesti sitoutumattomina, vaikka kristillinen painotus oli aivan selvästi havaittavissa. Muiden (ulkomaisten) järjestöjen avustustoimintaa ei haluttu korostaa. Pääskyjen raportit, joissa tulee esille myös arkipäiväinen vaikeus ymmärtää täysin mentaliteetiltaan erilaisia kulttuureja, kuvastavat hyvää pyrkimystä, yhteisten intressien problematiikasta huolimatta, arvioida kauppakumppaneiden toimintaa niin sosiaalisen kuin taloudellisen oikeudenmukaisuuden periaatteilla. Kaikkien kauppakumppaneiden osalta on havaittavissa se seikka, että ne ovat myös laaja-alaisia sosiaalista toimintaa harjoittavia osuuskuntamuotoisia yksiköitä: sairaanhoitoa, koulutusta, kasvatusta, yritystoimintaa.⁶⁰ Tässä on havaittavissa paitsi Pääskyjen alkuaikojen tyyppillistä pohjoismaista toimintamallia, myös hyvinvointivaltioajattelua, joka oli voimakasta vielä 1980-luvulla, jolloin kumppanuutta syntyi.

3.7. Reilua kauppaa

Suomen maailmankaupat käyttävät termiä "reilu kauppa" kuvaamaan toimintaansa, joka liittyy kauppakumppanuussuhteisiin ja kaupankäynnin ideologiaan Suomessa. Terminä reilu kauppa on myyvä, jossa tulee mielikuva oikeudenmukaisesta rehellisestä toiminnasta suhteessa kehitysmaihin ja yhteistyötahoihin. Toisaalta voi myös väittää, että termi "vapaakauppa" on myyvä luoden mielikuvan vapaudesta, riippumattomuudesta - ja myös reilusta pelistä. Länsimaiden nykyisten talousoppien ja maailmankauppojen reilun kaupan ideat ponnistavat molemmat länsimaisesta arvomaailmasta ja pyrkimyksestä määritellä (esimerkiksi ihmisoikeuskysymykset, demokratia ja tasa-arvo käsitykset jne.) kaupan ehtoja myös omista itsekkäistä lähtökohdistaan käsin tyyliin, "me alamme teitä, jos toimitte näin...". Reilu kauppa pyrkii esiintymään vaihtoehtona juuri ylikansalliselle kaupalle, jonka imago kytketään vapauteen. Reilun kaupan, joka tarjoaa vaihtoehtoja globalisoitumista, ongelmana voi olla myös sisäpiirisyys ja siihen liittyvä pyrkimys selittää oman toiminnan oikeutus myös kehitysmaan asukkaille hyväksi. Asetelma herättää paljon kysymyksiä: mikä vaikutus esimerkiksi Pääskyjen tukemilla reilun kehitysmaakaupan kauppakumppaneilla (osuuskunnilla) on laajemmin paikallisesti. Mikä on viereisen kylän ja sen ihmisten kohtalo? Lisääkö reilu kauppa paikallista epätasa-arvoa ja kulttuurikolonialismin problematiikkaa länsimaisen ohjailun muodossa? Reilun kaupan ideoista täytyy selvimminkin se keskeinen seikka, että itse tuottaja saa ainakin kohtuullisen hinnan

⁵⁹ Tribal Development Society, Development Efforts Amongst Irula Tribals of Chengalpattu District 1986-1997, An Evaluation. Februari 1997. KEYSTONE - A Group for Eco-development Initiatives; Piia Saari, Vieraana kansalaisjärjestöprojektissa Intiassa ja Bangladeshissa (TDS-raportti). Helmikuu 1997. Helsingin yliopisto. Kehitysmaainstituutti; TDS - verta, hikeä ja kyyneleitä. Matkaraportti 5.-6.12.1996 ja 15.1.1997; Tribal Development Society (TDS), Evaluatioraportti 30.11. - 4.12.1998 (Piia Saari). Pääskyjen matkaraportit 1991- (P-SPA)

⁶⁰ Juuttiputiikki. Maahantuonti. Raportteja matkalta kauppakumppanien luona Intiassa ja Bangladeshissa 1998-1999. (Matias Laine, Eeva Luotola, Susanna Raninen, Piia Saari); Pääskyjen matkaraportit 1991- (P-SPA).

tekemälleen työlle. Toisaalta maailmankauppojen periaatteet ovat hyvänä esimerkkinä nykyisille yhä enemmän esiin nousseille yritysmaailman eettisille arvoille ja markkinoinnille, jossa pyritään ainakin ideaaleissa ottamaan huomioon tuotantoon liittyviä ympäristö- ja ihmisoikeuskysymyksiä. Reilun kaupan ja itsekkään taloudellisen toiminnan ideat ovat selvästi lähentymässä toisiaan markkinatalouden vaatimusten vuoksi.

Pääskyt osallistui vuonna 1999 ”Reilun kaupan kahvia” -kampanjaan ja viettivät lokakuun lopulla reilun kahvin viikkoa. Siihen liittyi kahvitarjoilua ja pyrittiin tiedottamaan teemoilla: maailmanmarkkinat eivät takaa kahvinviljelijän toimeentuloa; reilun kaupan kahvi edistää hyvinvointia kehitysmaissa; sinun valintasi vaikuttaa; mistä reilua kahvia voi ostaa?⁶¹ Suomalaisten runsas kahvin käyttö onkin hyvä väylä markkinoida reilun kaupan ideoita. Toisaalta kahvi tuotteena täyttää ehkä parhaiden reilun kaupan vaativat ideat.

Reilun kaupan periaatteina on toimia suoraan tuottajien kanssa, jolloin tuotteen arvosta jää paljon itse tuottajalle. Tuomalla maahan mahdollisimman pitkälle jalostettuja tuotteita, jolloin jalostusarvo jää myös tuottajille raaka-ainehinnan lisäksi. Kauppuhasteiden tulisi olla kestäviä, avoimia, rehellisiä ja tasavertaisia. Tuottajien tulee taata työntekijöilleen hyvän työympäristön ja kunnon palkan eikä lapsityövoimaa saa käyttää. Pääskyt myös korostavat naisten ja miesten tasa-arvoista kohtelua tuottajayhteisöissä ja ekologisesti kestäviä tuotteita. Nämä periaatteet pyritään pitämään voimassa, kun Juuttiputiikki tuo Suomeen kauppakumppaneiltaan puuvillavaatteita ja kangasta Thanaparasta, leluja Action Bag Handicraftista, laukkuja Bethany Colonysta, nahkasandaaleja Palamista ja seinävaatteita RTUsta.⁶²

Reilun kaupan ideologia sopii hyvin Pääskyjen perinteeseen, joka käytännön tasolla nojautui alusta alkaen Juuttiputiikin ympärille. Reilun kaupan ajatukset ovat olleet sisäänrakennettuja yhdistyksen toimintaan juuri Juuttiputiikin kautta. Jo pitkälle yhdistyksen alkuvaiheesta tulevat kaupankäynnin periaatteet toteutuivat hyvin yhdessä Suomen maailmankauppojen kanssa, mutta sisäisenä kritiikkinä voisi heittää sen, että kuinka reilua kauppaa yhdistys voi käydä suhteessa Suomen muihin, tavallisiin, kauppoihin. Etuinaan yhdistys saa verohelpotuksia toiminnalleen ja työvoimaa tukityöllistämisen kautta. Vapaaehtoistyö ja työvoiman jatkuva vaihtuvuus toisaalta heikentävät mahdollisuuksia kilpailla markkinoilla. Nämä kaikki elementit ovat hyvin tiedostettuja Pääskyissä ja aina tämän tästä nousee esille kysymys Juuttiputiikin luonteesta: nykyinen malli, osakeyhtiö, yksityistäminen? - jopa kaupan lopettaminen! Tähän asti on haluttu säilyttää perinteinen malli eräänlaisesta Pohjois-Suomen Pääskyt ry:n mallikaupasta, jossa toimii pyrkimys reilun kehitysmaakaupan henkeen niin ideaaleissa kuin käytännöissä.

Oulussa 13.11.2000

FT Teuvo Raiskio

Lähteet:

Pohjois-Suomen Pääskyt ry:n Arkisto (P-SPA). Hallituskatu 10. Oulu:

Emmaus. Suomi. (P-SPA)

Bethany Colony, kirjeenvaihto. (P-SPA).

Cuna Nazareth. Utvärdering.

Intian ja Bangladeshin raportteja, kirjeitä ja artikkeleita. (P-SPA).

Jäsenkirjeet 1996-. (P-SPA).

Kans. väl. ATO. (P-SPA)

Kudumbam & Kolunji. (P-SPA).

Kuukausittainen myynti Juuttiputiikissa 1990-2000.(P-SPA).

Made in Dignity-kampanja. (P-SPA).

Palam, kirjeenvaihto ja tilaukset. (P-SPA).

⁶¹ Jäsenkirje 4/1999. Jäsenkirjeet 1996-. (P-SPA).

⁶² Pohjois-Suomen Pääskyt ja Maailmankauppa Juuttiputiikki. Reilu kauppa kannattaa.

Pöytäkirjat 1977-, hallitusten kok., maanantaikok., kauppakumppanikok.
Pohjois-Suomen Kehityskauppiyhdistys Pääskyt ry., Hallituksen pöytäkirjat -96 -. (P-SPA).
Pohjois-Suomen Kehityskauppiyhdistys Pääskyt ry:n jäsenkirjeet, Jäsenkirjeet 1978-95. (P-SPA).
Pohjois-Suomen Pääskyt ry., Hallituksen pöytäkirjat 1999-. (P-SPA).
Pääskyjen matkaraportit 1991-. (P-SPA).
RTU, kirjeenvaihto. (P-SPA).
Svalorna-lehdet 1965-1980. (P-SPA).
Swallows Handicrafts, kirjeenvaihto. (P-SPA).
Thanapara, kirjeenvaihto. (P-SPA).
Thanapara, raportit. (P-SPA).
”Toimintaidea”. Pohjois-Suomen Pääskyt ry:n ilmoitustaulu.
Helmikuu 1997. Helsingin yliopisto. Kehityskauppiyhdistys
TDS (Tribal Development Society). Raportit. (P-SPA).
TDS (Tribal Development Society). Kirjeenvaihto. (P-SPA).
Uudet matkaraportit. (P-SPA).
VCDS. (P-SPA).
Yhdistysbyrokratia: säännöt, toimintasuunnitelmat, budjetit, toimintakertomukset, otteet
yhdistysrekisteristä. (P-SPA).
Yhdistysbyrokratia: Yhdistysrekisteri. Säännöt. (P-SPA).

Piia Saaren valokuva-albumi: Matkalla Intiassa ja Bangladeshissa 22.11.1998 - 30.4.1999.

Lähdekirjallisuus

Emmaus 30 vuotta Helsingissä 1966 - 1996
Abbe Pierre, Kuinka me, joilla on valtaa, voimme osaltamme rakentaa parempaa tulevaisuutta? Esitelmä
Helsingissä 8.11.1978. Helsinki 1979.
The Emmaus Movement in Northern Europe. August 1996/UH.
Juuttiputiikki. Maahantuonti. Raportteja matkalta kauppakumppanien luona Intiassa ja Bangladeshissa
1998-1999. (Matias Laine, Eeva Luotola, Susanna Raninen, Piia Saari
Kansainvälinen Emmaus (esite) 1981
Kohtaa Afrikka aamiaisella, reilua kauppaa Afrikan kanssa. 11 toukokuuta 1996, Euroopan reilun kaupan
päivä (esite).
Kirppu eli toinen vaihtoehto 2/1980.
Oulun Pääskyt 1989. Matkalla, minne?, miksi?, miten?
Pohjois-Suomen Pääskyt ja Maailmankauppa Juuttiputiikki. Reilu kauppa kannattaa.
Saari, Piia, Pohjois-Suomen Pääskyt - Emmaustyötä vai maailmankauppaa? Pääskyt 4/1999.
Saari, Piia, Vieraana kansalaisjärjestöprojektissa Intiassa ja Bangladeshissa (TDS-raportti).
Simon, Boris, Emmauksen lumpunkeräajat. Hämeenlinna 1977.
Tribal Development Society, Development Efforts Amongst Irula Tribals of Chengalpattu District 1986-
1997, An Evaluation. Februari 1997. KEYSTONE - A Group for Eco-development Initiatives.

Haastattelut

Hanna-Liisa Hiltunen 29.2.2000
Liisa Hokkanen 23.3.2000.
Hanna Kuuluvainen 8.3.2000
Piia Saari 1.2.2000

Tutkimuskirjallisuus

Bennett, Milton, Towards Ethnorelativism: A Developmental Model of Interkultural Sensitivity.
Yarmouth 1993.
Furnham, Adrian and Bochner, Stephen, Culture Shock. Psychological reactions to unfamiliar
environments. London and New York 1994.

- Bangladesh. Environment: Facing the 21st Century. Editor Philip Gain. Dhaka 1998.
- Barnett, Tony, Sociology and Development. London 1988.
- Cullberg, Johan, Tasapainon järkkyyssä. Keuruu 1991.
- Fält, Olavi K., Maailmankulttuuri - tulevaisuuden haaste idän ja lännen kulttuurien kohtaaminen. Faravid. Jyväskylä 1991.
- Helander, Voitto, Kolmas sektori. Käsitteistöä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. Helsinki 1998.
- Kolanad, Gitanjali, Culture Shock! Intia. Singapore 1994.
- Matthies, Aila-Leena, Kolmas sektori länsimaisten hyvinvointivaltioiden murroksessa. Hyvinvointivaltio & kolmas sektori. Helsinki 1997.
- Raiskio, Teuvo, Bushmannileirissä ja suomalaisessa postkolonialismissa. Oulu 1997. <http://herkules.oulu.fi/isbn9514250125/>
- Raiskio, Teuvo, Euforiasta kulttuurisokkiin - yksilön kriisi värittää kuvaa vieraasta kulttuurista. Oulu 1997. <http://herkules.oulu.fi/nbnfi-fe19991194/>
- Raiskio, Teuvo, Oudosta kulkijasta ihmiseksi: Suomalainen bushmannilähetystyö ja sen välittämä kuva bushmaneista vuosina 1950 - 1985. Oulu 1997.
- Saari, Piia, Matkakertomusten Etelä-Aasia. Pohjoismaisia mielikuvia kehityksestä ja kehitysmaista. Pro gradu -tutkielma. Maantieteen laitos. Oulun yliopisto 1998.
- Sarmela, Matti, Rakennemuutos tulevaisuuteen. Postlokaalinen maailma ja Suomi. Juva 1989.
- Ung, Sari, Olipa kerran maa. Kehityskaahtästyksen vapaaehtoistyöntekijöinä toimivien nuorten maailmankuva; käsityksiä luonnosta, ihmisestä ja yhteiskunnasta. Opinnäytetyö 8.12.1998. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma.
- Verhelst, Thierry, Elämän juuret. Kulttuuri ja kehitys. Kehitysyhteistyön Palvelukeskus, Helsinki 1993.
- Taylor, Edward, A learning model for becoming interculturally competent. International Journal of Intercultural Relations. Vol. 18, No. 3. USA. Pergamon 1994.

- Teuvo Raiskion osallistuva havainnointi Pohjois-Suomen Pääskyissä 1.12.1999 alkaen.
- Teuvo Raiskio, Selkeydestä tietoa jakaviin tutkimusjoukkueisiin: kasvatuksen ympäristön monikulttuurisessa ja perinteisessä kentässä. Raportti Oulun opettajankoulutuslaitoksen tutkimustoiminnasta 19.1.1999.